

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

VASIF ÖNGÖREN'İN
“ZENGİN MUTFAĞI”
ADLI ESERİNİN
EDEBİ TAHLİLİ

Yüksek Lisans Tezi

IRMAK ÖRNEK

İSTANBUL, 2012

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLERİ OYUNCULUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**VASIF ÖNGÖREN'İN
“ZENGİN MUTFAĞI” ADLI ESERİNİN
EDEBİ TAHLİLİ**

Yüksek Lisans Tezi

IRMAK ÖRNEK

Tez Danışmanı: ÖĞR. GÖR. ZURAB SIKHARULİDZE

İSTANBUL, 2012

ÖZET

VASIF ÖNGÖREN'İN “ZENGİN MUTFAĞI” ADLI ESERİNİN EDEBİ TAHLİLİ

Irmak Örnek

İLERİ OYUNCULUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tez Danışmanı: ÖĞR. GÖR. ZURAB SIKHARULİDZE

Mayıs 2012, 43 sayfa

Zengin Mutfağı, toplumsal sınıflar arasındaki çelişkilerin git gide keskinleştiği 1970'ler Türkiye'sinde “kavganın dışında kalma” çabası içinde safını şaşırانların öyküsüdür. Öngören oyunu, seyircinin bir dönem Yeşilçam filmlerinden bildiği “tanıdık” kişiler üstüne kurmuştur: Bir köşkün zengin mutfağında hizmet verenler... Oyun sermaye-emek çatışmasının dramatik bir eyleme dönüştüğü 16-17 Haziran 1970 olaylarıyla başlar, 12 Mart döneminde sürer. Zengin Mutfağı iki satranç oyuncusunun, oyunun kuralları doğrultusunda hamle yaptıkları bir “hesaplaşma” oyunu olarak değerlendirilebilir. İki “hasım”dan biri “emek”, öteki “sermaye” dir. İşçi Murat'ın simgelediği “emek” ve “Kerim Bey”in simgelediği “sermaye” arasındaki çatışma sahnede yansıtılmaz. Sahne olayının başkişileri, “oyun” içinde iki “hasım”dan birinden yana ve ötekine karşı bir işlev taşıdıklarının bilincinde olmayan “mutfak kişileri” dir ve oyun süreci içinde hepsi bir “iç hesaplaşma”dan geçeceklerdir. Öngören seyircisini önce, yerli filmlerdeki “zengin mutfakları”nın”bildik” ortamına sokar;sonra da sahnede Yeşilçam filmlerindeki “yapay” ilişkilerin tam tersini göstererek onu zengin mutfaklarına “yabancılaştırır”.

Oyun dram türünde yazılmış olup epik tiyatro biçimine güzel bir örnek oluşturmaktadır. Tezde oyunun fabeli, küçük ve büyük olayların sıralanması, teması, ana çatışması, Kız rolünün incelenmesi detaylı bir şekilde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zengin Mutfağı, 16-17 Haziran Olayları, Emek, Sermaye, Vasıf Öngören

ABSTRACT

LITERARY ANALYSIS OF VASIF ÖNGÖREN'S PLAY CALLED "THE RICH ONE'S KITCHEN"

Irmak Örnek

ADVANCED ACTING PROGRAM

Supervisor: LECTURER ZURAB SIKHARULIDZE

May 2012, 43 pages

The Rich One's Kitchen is a play which tells us the story of trying to be an outsider from increasing struggle between social classes in 1970's Turkey. Öngören forms the play on familiar people who audience knew from "Yeşilçam" movies. Serving people in one's kitchen... Play starts with the 16-17 June acts which later has become a dramatic movement of labor-capital conflict and continues during the 12 March time period. The play can be described as a chess game which players are moving according to the rules of the game and trying to deal. One of the enemies is "labor" and the other one is "capital". The conflict between "labor" which is represented by worker Murat and "capital" also represented by master Kerim is not shown on stage. Heroes of the play are kitchen staff who don't realise they support or protest one of those enemies by their existence. During the play they will deal with an internal confrontation.

Öngören first takes the audience and puts them in rich one's kitchen which they are familiar with Yeşilçam movies but rather than those unnatural relationships in those movies Öngören shows the opposite of that relations and alienates the audience.

The play is written as drama and a good example for Epic Theatre. The fabel, minor and major events, theme, main conflict and a detailed analysis of the role called "Girl" is being explained in this thesis.

Key Words: The Rich One's Kitchen, 16-17 June Acts, Labor, Capital, Vasif Öngören

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	1
2. YAZARIN BİYOGRAFİSİ, DÖNEMİ, ESERLERİ	2
3. VASIF ÖNGÖREN OYUNLARI'NIN YAZILDIĞI DÖNEMDE TÜRKİYE'NİN EKONOMİK VE TOPLUMSAL YAPISINA GENEL BAKIŞ.....	6
3.1 15-16 HAZİRAN OLAYLARIN ARKA PLANI.....	7
4. ESERİN EDEBİ TAHLİLİ	9
4.1 İDEA	10
4.2 TÜR.....	11
4.3 TEMA.....	12
4.4 TARZ.....	12
4.5 ANA ÇATIŞMA.....	15
4.6 BÜYÜK OLAYLARIN SIRALANMASI.....	15
4.7 KÜÇÜK OLAYLARIN SIRALANMASI.....	16
4.8 SÜJE.....	19
5. “KIZ” KARAKTERİ ÜZERİNE ÇALIŞMALAR.....	27
5.1 ROLÜN BÜYÜK İSTEĞİ	27
5.2 ROLÜN ÜSTÜN AMACI	27
5.3 KARAKTER İNCELEMESİ	27
5.4 ROLÜN YORUMU.....	33
KAYNAKÇA	35
EKLER.....	37
Ek 1.....	38

1.GİRİŞ

Zengin Mutfağı oyunu; Türk siyasi tarihinin en önemli olaylarından birini anlatarak başlıyor. 15-16 Haziran 1970 işçi eylemleriyle. İş yasalarında yapılacak olan kimi değişikliklere karşı çıkan DİSK eylem kararı almış ve işçiler iş bırakarak taleplerini dile getirmek adına yürüyüş düzenlemişlerdi. Dönemin koşullarında işçi muhalefetini durdurmak adına sıkıyönetim ilan edilmişti. Diğer taraftan Türkiye'de birçok kesimin artık kabul ettiği kontrollerle örgütlenmesini de göstermektedir.

Selim karakteri, temsil edilen devlet ve sermaye içerisinde yasa dışı faaliyetler yürütürken aynı zamanda Kerim Bey'in kökünde hizmetçilik yapan kız ile nişanlıdır. Kendisine verilen görevleri yerine getirmeden Kız ile evlenmek istemez.

Oyunun ana karakterlerinden biri de köşkte aşçı olan eski pehlivan Lütfü'dür. Lütfü Usta sorgusuz bir biçimde patronuna bağlı, gelişen olayları seyirciye aktarmak adına kilit bir noktada durur. Köşke getirilen terbiyeli kurt köpeğiyle Selim karakteri arasında koşutluk kurulurken, köpeğin önüne gelene saldırmasından dolayı Lütfü Usta'nın onu zehirleme isteği büyük bir parodiye dönüşür.

Oyunun diğer kahramanları Ahmet ve şoför Seyfi gelişen olaylar karşısından tutumlarıyla oyuna zenginlik katıyor.

Vasıf Öngören, Alman tiyatro yazarı ve kuramcısı Bertolt Brecht'in geliştirdiği “epik tiyatro” yöntemiyle oyunu yazmış. Oyunun günlük hayatın bütün doğallığını taşıması izleyici ile güçlü bağlar kurmasına neden oluyor. Sıradan insanların hem kendi hayatlarını hem de başkalarının hayatlarını nasıl etkilediklerini tüm çıplaklığıyla götürüyoruz.

2. YAZARIN BİYOGRAFİSİ, DÖNEMİ, ESERLERİ

Vasıf Öngören, Türk tiyatrosunun 1960'larda gerçekleştirdiği atılım içinde, oyuncu, yönetmen, oyun yazarı olarak yetişmiş çok yönlü bir tiyatro insanıdır.

15 Şubat 1938'de Kütahya'nın Tavşanlı ilçesinde doğan Vasıf Öngören, sahneye ilk kez Tavşanlı İlkokulu'nda çıkmış; 1977'de kendisiyle yapılan bir söyleşide, “O gün bugündür tiyatroya soyunduk, sürdürüyoruz,” diyor. Kütahya Lisesi'nde okurken de gelişen tiyatro sevgisi, İstanbul Üniversitesi Fizik Bölümü'nde okumak için İstanbul'a geldiğinde vazgeçilmez bir tutkuya dönüşmüş. 1958'da Türk Milli Talebe Federasyonu Gençlik Tiyatrosu'na giren Vasıf Öngören bu toplulukta 1962'ye dek oyuncu ve yönetmen olarak çalışmış. Nisa Serezli'den Tuncel Kurtiz'e pek çok üniversite öğrencisinin yeteneklerini değerlendiren Gençlik Tiyatrosu bugün tiyatromuzda önemli yerlere gelmiş bir dolu sanatçı için bir “okul” olmuş. Vasıf Öngören bu toplulukla Erlangen Festivali'ne katılmış.

Üniversitelerde amatör tiyatro çalışmalarının geliştiği, öğrenci birliklerinin bünyesinde sanatsal etkinliklerin boy attığı, İstanbul'da Uluslar arası gençlik şenliklerinin sürekli olarak düzenlendiği 1960'lar döneminde tiyatro Vasıf için bir yaşama biçimidir artık. Brecht tiyatrosuna büyük ilgi duymaktadır. Üniversite öğrenimini Türkiye'de tamamlamaktan vazgeçerek 1962'de Almanya'ya gider. Frei Üniversitesi Felsefe Fakültesi Tiyatro Bölümü'nde okurken, Brecht tiyatrosunu mutfağında öğrenmek için, *Helene Weigel*'den Brecht'in Doğu Berlin'de kurmuş olduğu *Berliner Ensemble* topluluğunun provalarına izleyici olarak katılma izni alır. Böylece Berliner Ensemble arşivini 1966'ya dek inceleme olanağını da bulur. Bu dönemde oyun yazmaya başlamıştır.

Vasıf Öngören'in ilk oyunu olan *Göç*, Türkiye'de kurdukları düşler gerçekleşmeyen, o dünya içinde bocalayan, bir oto-tamircisi ailenin, son çare olarak Almanya'ya çalışmak için gitmeye karar verişlerine vardırıan olaylar dizisi üstünedir. Bu oyun 1966'da TMTF Gençlik Tiyatrosu tarafından İstanbul Gençlik Festivali'nde sergilenir ve ikincilik ödülü alır. Vasıf askerlik görevini yaparken ikinci oyunu *Asiye Nasıl Kurtulur'u* yazar. 1969'da oyuncu olarak katıldığı Halk Oyuncuları Topluluğu'ndan kısa süre sonra

ayrılarak Ankara Birliği Sahnesi'ni kurar. Bu topluluk Öngören'in, Brecht tiyatrosunda incelediği diyalektik-epik tiyatro anlayışını, Türk toplumunun, özellikle de Türk İşçi sınıfının açmazlarını irdeleme yolunda uygulayacağı toplumcu-gerçekçi oyunları için bir deneme sahnesi olacaktır. Bir başka deyişler, Öngören diyalektik-epik tiyatroyu, oyun metinleri, sahneleme ve oyunculuk biçemleriyle bir “bütün” olarak algılamaktadır.

Vasıf Öngören'e 1970 yılında Sanatseverler Derneği'nin En İyi Yazar ve En İyi Yönetmen ödülleri getiren *Asiye Nasıl Kurtulur* Türk tiyatrosuna içerik ve biçim açısından yeni bir seçenek sunan bir başyapıt olarak tiyatro tarihimizdeki yerini almıştır. Oyun, birbiriyle yoğun bir diyalektik ilişki içinde olan üç söylem düzleminde gerçekleşir. Temel söylem düzleminde, gecekondularında yaşama savaşı veren Asiye ve annesinin dramı dile getirilir. İkinci söylem düzleminde öyküyü seyircilerle birlikte izleyerek tartışan küçük burjuva “hanımefendi” ile “yorumcu” yer alır. Üçüncü söylem düzlemi ise oyunun sonunda oluşur ve “izleyici” konumundaki “hanımefendi” ile oyun boyunca “kişisel dram”ını yaşamış olan Asiye karşı karşıya getirilir. Seyirci, üç aşamalı bir “yadırgatma” süreci içinde, ilk başta son derece “tanıdık” gelen “talihsiz, yoksul kız” öyküsünün gerisindeki toplumsal-ekonomik gerçeklerle yüzleşerek, olaylara “uzak aç” dan bakma olanağına kavuşmaktadır. Oyunun “oyunsu” niteliği ve içerdiği ironi ve gülmece öğeleri ise sahne olayına aynı zamanda büyük bir tiyatro tadı katmaktadır. Vasıf Öngören, izleyene “tanıdık” gelen canlı ve sıcak yaşantılardan yola çıkarak, seyirciyi “yadırgatmalar” yoluyla yeni bir “bilinç” düzeyine ulaştırma doğrultusunda uyguladığı bir yöntemle sahiptir.

Yabancı dillere de çevrilmiş olan *Asiye Nasıl Kurtulur*, 70'li ve 80'li yıllarda Dostlar Tiyatrosu tarafından yeniden sahnelendi.

Ankara Birliği Sahnesi'nin etkinlikleri 12 Mart'ın gelişiyle noktalanmıştır. Vasıf Öngören bu dönemde tutuklanan sanat kültür insanlarından biridir. Bu yıllarda, Vasıf Öngören'in ilk oyunu *Göç*'ü gözden ve elden geçirerek biçimlendirdiği *Almanya Defteri* Ankara ve İstanbul'da sahnelenir. Vasıf, tutuklu bulunduğu iki yıl içinde *Oyun Nasıl Oynanmalı*'yı yazar. 1947'de İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nda, 1979'da Ankara Sanat Tiyatrosu'nda sahnelenen bu oyun yine Türk seyircisine çok “tanıdık” gelen olay, durum ve kişiler üstüne kurulmuştur. *Oyun Nasıl Oynanmalı*, radyo ya da

televizyonda izlediğimiz çeşitten bir yarışma programıyla, yoksul ama güzel bir genç kızın film dünyasındaki hızlı yükseliş öyküsünün sürekli bir etkileşim içinde eşzamanlı olarak gelişimini sergiler. Yarışma programına yüklü bir para ödülü kazanmak amacıyla katılan küçük burjuva kökenli karı-koca, noter, sunucu ve programı izleyen seyirciler, oyuncular tarafından, yarışmacıların istediği yönde gelişen “yoksul, güzel kız” öyküsünün on iki aşamada canlandırılışını izlerler. Öyküye konu olan yoksul işçi ailesinin bireyleri yarışmacıların elinde birer “piyon”dur. Sorgulanan ise, kazanma hırsı içinde, kendi sınıfının kutsal saydığı değerleri, sahnede canlandırılan işçi sınıfından insanlara çiğnetiveren yarışmacı “bayan”ın sınıfına özgü mantığı, ahlak ve kazanç anlayışıdır. Değişik söylem düzlemleri arasında oluşan değişken “seyretme-seyredilme” süreci içinde oyun kişilerinin ya da oyuncuların eleştirel tavrı belirlenir. Seyirci ise hem yarışmayı, hem öyküyü hem de sahnede yansıyan eleştirel tavrı aynı anda algılar ve sahnede olan biteni uzak açıdan değerlendirir.

Vasıf Öngören 1970'lerin ortalarında İstanbul Birlik Sahnesi'ni kurar. 1976' da bu toplulukta Brecht'in Sezuan'ın İyi İnsanı'nı sahneler. (Oyunda Shen-Te/ Shui-Ta'yı Meral Taygun yorumlar)

Bu arada Zengin Mutfağı yazılmaktadır. 1977'de İstanbul Birlik Sahnesi'nde, 1978'de İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nda ve Ankara Sanat Tiyatrosu'nda sahnelenen Zengin Mutfağı, yazarına Tiyatro '78 Dergisi'nin “Yılın Oyunu Ödülü” nü, “İsmet Küntay Ödülü” nü ve “Sanatsevenler Derneği En İyi Yazar ödülü” nü getirir.

Zengin Mutfağı, toplumsal sınıflar arasındaki çelişkilerin git gide keskinleştiği 1970'ler Türkiye'sinde “kavganın dışında kalma” çabası içinde safını şaşırانların öyküsüdür. Öngören oyunu, seyircinin bir dönem Yeşilçam filmlerinden bildiği “tanıdık” kişiler üstüne kurmuştur: Bir köşkün zengin mutfağında hizmet verenler... Oyun sermaye-emek çatışmasının dramatik bir eyleme dönüştüğü 16-17 Haziran 1970 olaylarıyla başlar, 12 Mart döneminde sürer. Zengin Mutfağı iki satranç oyuncusunun, oyunun kuralları doğrultusunda hamle yaptıkları bir “hesaplaşma” oyunu olarak değerlendirilebilir. İki “hasım”dan biri “emek”, öteki “sermaye” dir. İşçi Murat'ın simgelediği “emek” ve “beyefendi”nin simgelediği “sermaye” arasındaki çatışma sahnede yansıtılmaz. Sahne olayının başkışileri, “oyun” içinde iki “hasım”dan birinden

yana ve ötekine karşı bir işlev taşıdıklarının bilincinde olmayan “mutfak kişileri” dir ve oyun süreci içinde hepsi bir “iç hesaplaşma”dan geçeceklerdir. Öngören seyircisini önce, yerli filmlerdeki “zengin mutfakları”nın”bildik” ortamına sokar;sonra da sahnede Yeşilçam filmlerindeki “yapay” ilişkilerin tam tersini göstererek onu zengin mutfaklarına “yabancılaştırır”. Zengin Mutfağı kusursuz yapısı, ironiyle yüklü ilişki ce çatışma örüntüleriyle Öngören'in ikinci başyapıtıdır.

Vasıf Öngören 1978-1979 döneminde, Nazım Hikmet'in Memleketimden İnsan Manzaraları'ndan bölümleri tek kişilik bir oyuna dönüştürür. Tüm oyunlarında yansıyan toplumsal-ekonomik çelişkileri Nazım'ın dizelerinden seçtikleriyle bir kez daha sahneye getiren Öngören'in bu çalışmasını Meral Taygun sunar. “İnsan Manzaraları” Vasıf'ın Türkiye'deki son etkinliğidir. 1980'lerin politik-toplumsal ortamına karşı çıkan sanatçı Amsterdam'a giderek “El Kapısı” adlı bir tiyatro topluluğu kurar. 14 Mayıs 1984'te bir kalp krizi sonucu yaşama gözlerini yumduğunda,bu topluluk, Vasıf'ın son oyunu olan Yeni Nesil'i çalışmaktadır.

Vasıf Öngören, Brecht tiyatrosundan öğrendiği biçimsel özellikleri Türk insanının toplumsal-ekonomik-politik konumuyla buluşturmayı başarmış, epik tiyatro yöntemini Türk insanını tüm sıcaklığı ve canlılığıyla yansıtan bir yaklaşımla uygulamış bir tiyatro ustası olarak anılacaktır. Yapıtlarıyla yarattığı tiyatro olaylarının hiçbiri raslantısal değildir; malzemesini titizlikle seçen, özenle işleyen, ne yaptığının baştan sona bilincinde olan bir tiyatro adamına yaraşır başarılar hepsi de.

Öngören, hiç tartışmasız, 1970'ler Türkiye'sinin, seyircisiyle en iyi iletişim kurabilmiş toplumcu tiyatro yazarıdır.

3. VASIF ÖNGÖREN OYUNLARI'NIN YAZILDIĞI DÖNEMDE TÜRKİYE'NİN EKONOMİK VE TOPLUMSAL YAPISINA GENEL BAKIŞ

1950'li yıllardan ve özellikle de 1960'lı yıllardan sonra sanayileşme ile birlikte kırdan kente doğru olan göç hızlanmış ve bu çerçevede kentleşme, gecekondulaşma ve kırsal yapının çözülmesi gibi toplumsal gelişmeler, Türkiye'nin toplumsal gelişim dinamiğini derinden etkilemiştir.

1950 yılına kadar uygulanan Devletçilik politikası ile aslında özel sektörün ekonomik kalkınmada birincil rol oynaması amaçlanmış ve kamu yatırımları bu çerçevede yapılmıştır. 1930 ile 1950 yılları arasında devletin ekonomik yatırımlarının yanı sıra ticaretin gelişmesi ve yaygınlaşması için alt yapı yatırımlarına da özel bir önem verilmiştir. Devletçilik politikasının 2. Dünya Savaşı'nın başladığı yıla kadar başarı ile uygulandığını söyleyebiliriz. 1946 yılında tek parti döneminin sona ermesi ve 1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ve 2. Dünya Savaşı sonrasında soğuk savaş döneminin başlaması ile birlikte ABD Avrupa ekonomilerinin hızla gelişmesi için “Marshall Planı” çerçevesinde mali yardımlarda bulunmuş ve Türkiye de bu yardımlardan belirli bir oranda pay almıştır. 1950-1960 yılları arasında tarımda makineleşme yoğun olarak kullanılmaya başlanmış ve tarımda makineleşme kırsal kesimde iş gücü fazlalığını ortaya çıkarmıştır. İnsan emeğine olan gereksinimin giderek azalması kırsal kesimden kentlere doğru ilk büyük göç dalgasını başlatmıştır. Türkiye'de kentlerin nüfusu hızla artmaya başlamış ve gecekondulaşma, işsizlik ve kentsel alt yapı eksikliği ülkenin en önemli sorunları haline gelmiştir. Türkiye'de aydınların, bürokratların, orta ve büyük boy sanayicilerin ve de dış dünyanın “planlı ekonomik kalkınma”yı model olarak benimsemesi ülkenin, yeni bir ekonomik ve politik dönemece girmesi gerektiğini ortaya koyuyordu. Ekonomik güçlüklerin yanı sıra ülkede siyasal ve toplumsal gerginliğin artması sonucunda 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi olmuştur.

1960-1980 yılları arasında uygulanan planlı ekonomik kalkınma modeli 1950'li yıllarda DP (Demokrat Parti) hükümeti döneminde uygulanan plansız ve programsız liberal ekonomik politikalara karşı bir tepki olarak uygulamaya konmuştur.

1960-1970 yılları arasında uygulanan ekonomik politikalara “kolay” ithal ikameci, 1970- 1980 yılları arasındaki ekonomik politikalara da “ileri” ithal ikameci politikalar adı verilir. Türkiye’de ileri ithal ikameci politikaların uygulandığı 1970’li yıllarda buzdolabı, televizyon ve çamaşır makinesi gibi dayanıklı tüketim mallarının yanı sıra artık otomobil de üretilebiliyordu. Bu arada devlet yerli sanayinin gereksinimi olan ara malların üretimini karşılayarak ülkede “ağır sanayi” hamlesini desteklediğini, buna ek olarak da önemli ölçüde büyüyen ve genişleyen küçük ve orta boy işletmelerden oluşan yan sanayinin ortaya çıktığını görüyoruz. 1960-1980 yılları Türkiye’de önemli toplumsal ve ekonomik değişimleri beraberinde getirmiştir. Kırdan kente doğru olan göçün artarak devam etmesi, gecekondulaşma ve sanayideki gelişmelere paralel olarak işçi sınıfının önemli bir toplumsal kesim olarak ortaya çıkması bu değişimlere örnek olarak verilebilir.

Gerçekten de, 1960 yılından sonra işçi sınıfı güçlü ve örgütlü bir toplumsal kesim olarak Türkiye’nin toplumsal değişim dinamiklerini etkileyen en önemli toplumsal kesimlerden biri haline gelmiştir. Öyle ki Türkiye tarihine önemli bir iz bırakan 15-16 Haziran olaylarını gerçekleştireceklerdir.

3.1 15-16 HAZİRAN OLAYLARI ARKA PLANI

Yasal düzenleme girişimi.

1970 yılında, CHP milletvekilerince bir sendikanın ülke genelinde faaliyet gösterebilmesi için temsil ettiği işçilerin en az 1/3 ünün üyesi olması gerektiren bir tasarıyı, yeni hazırlanan sendikal yasalara önerecek buda AP (Adalet Partisi) milletvekillerince kabul edilecekti. 12 Haziran 1970 de meclisten geçen yasaya göre temsil hakkı neredeyse Türk-İş’e bağlı sendikalarca yapılacaktı. Ayrıca yapılan değişiklik, işçilerin sendika seçme özgürlüğünü önemli ölçüde kısıtlıyor, sendika değiştirmeyi güçleştiriyor, grev ve lokavt hakkı dahil işçilerin bir çok hakkı gasp ediliyordu.

Karar karşısında TİP (Türkiye İşçi Partisi) milletvekilleri, DİSK (Devrimci İşçi Sendika Konfederasyonu) , Lastik-iş (Eşit işe Eşit ücreti savunan Disk’e bağlı bir sendika) sesini yükselterek yasaya karşı 17 Haziran da genel eylem kararı aldı. Sendikaların da öngeremediği bir şekilde işçiler 15 Haziranda sokaklara indi. Kendi eylemlerini

kendileri örgütüyorlardı. 115 iş yerinden 75 bin işçi gösterilere katıldı ve işbaşı yapmadı. Gösteride bulunan işçiler sendika fark etmeden omuz omuza sloganlarını atarak egemenleri korkuttular.

15-16 haziran işçi sınıfının direniş devletin acizliğini birkez daha göstermiştir, İstanbul'da hayatı durdurma noktasına getiren direniş karşında, Süleyman Demirel hükümeti iki koldan gelen işçileri birleştirmemek için galata köprüsünü açmış, işçiler tehdit edilmiş, polis ve jandarma barikatları kurulmuş, işçiler üzerine ateş edilmiş, disk yöneticileri göz altına alınmıştır. Bunların hiç birinde başarıya ulaşamayan hükümet tarafından, son çare olarak 60 günlük sıkıyönetim ilan edilmiştir.

DİSK ve ona bağlı sendikaların yöneticilerinin pek çoğu sıkıyönetim mahkemelerince tutuklandılar ve yargılandılar.

Olayların ardından CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit, Genel Başkan İsmet İnönü ile birlikte partisi adına, Türkiye İşçi Partisi'nden ayrı olarak Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu. Anayasa Mahkemesi, yasa değişikliği konusunda açılmış olan davaları daha sonra karar bağlayarak, söz konusu yasa değişikliklerini iptal etti.Yasa da Anayasa'ya aykırı olduğu için Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi.

15-16 Haziran eylemleri özellikle sol siyasi partiler açısından Türkiye'deki geniş çaplı ilk büyük işçi sınıfı eylemi olduğu için önem taşır ve sahiplenilir.

Oyun bu büyük ve önemli olaylar ile başlar. Eylemler ile başlayan sürecin Türkiye'ye ve dolaylı olarak tüm oyunun geçeceği bu Zengin Mutfağı'na olan etkilerini ve bireyler üzerindeki değişimlerini seyrederiz.

4. ESERİN EDEBİ TAHLİLİ

Oyun 6 epizottan oluşmaktadır. Her bir epizotun önünde Aşçı karakteri sahneye gelir ve seyirciyle konuşur. Bu bölümlere yazar “ön oyun” adı vermiştir.

ÖN OYUN BİR:

Aşçı kendini tanıtır. 20 küsur yıldır çalıştığı bu köşkten ayrılmaya karar vermiştir. Seyirciye kararını danışır. Oyunun geçtiği dönemi anlatır. Haziran, 1970. O sabah köşkte kimseler yoktur.

EPİZOT 1:

Ahmet'in gelişiyile 15-16 Haziran olaylarının başlangıcından haberdar oluruz.

Selim ile kız sıkı yönetim ilan edilirken nişanlanırlar.

ÖN OYUN İKİ:

Patronlar dönmüştür Avrupa'dan. Bir de köpek almışlardır köşke. Aşçı artık bu köpeğe de hizmet etmek zorundadır.

EPİZOT 2:

Eniştesinden hisselerini alamayan Selim komünist Ali Kara'yı ihbar etmeye karar verir.

ÖN OYUN ÜÇ:

Köşke alınan köpek insanlara saldırmaya başlamıştır. 12 Mart'ın en sıkı günleridir.

EPİZOT 3:

Selim Ali Kara'yı ihbar etmiştir fakat kendi can güvenliğinden endişe etmektedir. Saklanmak için mutfağa gelir.

Patron Kerim Bey, Selim'i memnuniyetle kabul eder.

ÖN OYUN DÖRT:

Selim kampa gidip gelmiştir. Aşçı köpeği öldürmeye karar verir.

EPİZOT 4:

Aşçı köşkün köpeğini zehirler.

Selim köpeği öldürenlerin komünistler olduğunu düşünür ve mutfaktakilerden birinin suça yataklık ettiğini düşünür.

ÖN OYUN BEŞ:

Selim köpeğin katilini aramaya devam etmektedir. Aşçı Kerim Bey'e Selim'i şikayet eder ama olumsuz yanıt alır. Köşke yeni bir köpek alınır.

EPİZOT 5:

Selim Kız'ın abisi Murat'ın Disk için çalıştığını bilmektedir. Bu yüzden köpeği öldürme konusunda Kız'ın yardımcı olduğunu düşünür. Kız'ı cezalandıracaktır. Mutfak halkı bunu anlar ve müdahale eder. Kız kaçır.

6.epizotun ön oyunu bulunmamaktadır. Aşçı seyirci ile konuşur.

EPİZOT 6:

Aşçı Kız ve Selim'i gazetede dövüşürlerken görür. Kendi konumunu sorgular ve mutfaktan ayrılmaya karar verir. Seyirciye danışır. "Ayrılmak mı zor, Kerim Bey'e hizmet etmek mi?"

4.1 İDEA

Oyunun ana fikri:

Hiçbir şeyi seçmiyor, hiçbir taraftan olmuyorum dediğinde aslında egemen ideolojiye hizmet edersin.

4.2 TÜR

Dram:

Dram çok geniş bir kavramdır ve tiyatro eserini, opera metnini, bale senaryosunu, radyo tiyatrosunun el yazmasını ya da bir senaryoyu kapsar, bazen de sadece konuşma tiyatrosu ya da “keyif verici” (ya da tam tersi; heyecan verici ya da duygusal) bir çevreleme olarak kullanılır. Dram, önceden yazılmamış, doğaçlama tiyatrodan farklı olan metin tabanlı tiyatrodur. Aristoteles’e göre (“Poetica” adlı eserinde) dramın temel özelliği, olayın diyaloglarla ifade edilmesidir. Bundan dolayı antik destanlardan farklıdır. Modern çağdan beri bilhassa romandan farklıdır. Modern düşünceden sonra dramlar oyuncular tarafından tiyatrodan oynanması için yazılmıştır. Diyalog metinlerinin yanında sık sık oyuncular ve 19. yüzyıldan sonra yönetmenler için direktifler içerirler. Okuma dramları, dram’ın özel bir çeşididir. Bunlar özellikle sahneye konulmazlar, aksine bir roman gibi okunurlar.

Dramın işleyişi genelde perdelerdedir; diğer taraftan sahnelerle sunulur. Eğer her perdede çok fazla dekorasyon varsa o zaman resimlerle ek bölümler konulur. Klasik Fransız Dramı (Racine, Corneille) beş perdeden oluşur. Geleneklerine çok fazla bağlı olan İtalyan dramı ise üç perdeyi tercih eder. Bir perdelik oyun tarzı üç-beş bölümlük dram bölümlerinin aralarındaki ara oyunlardan (intermezzo) meydana gelir.

Trajediyle komediyi bir araya getiren oyun çeşididir. Dram, düzyazı ve şiirsel halde yazılabildiği gibi üç perdeden beş perdeye kadar olabilir. Üç birlik kuralını tamamen reddeder. İnsani temalardan çok toplumcu ve milli konuları işler. Konular da çok çeşitli olabilir. En kanlı ve çirkin, ya da gerçekçi olayları seyirciye göstermekten çekinmez.

Özellikleri:

Konusu günlük hayattan veya tarihin herhangi bir devrinden seçilebilir.

Hem acıklı hem komik olaylar aynı oyunda iç içe bulunur.

Kahramanlar hem soylulardan hem sıradan insanlar arasından seçilir

Üçbirlik kuralına uyma zorunluluğu yoktur.

Her tür olay seyircinin karşısında gerçekleştirilebilir.

Şiir, düzyazı karışık halde bulunur.

4.3 TEMA

Hırs. (Bir üst sınıfa atlama hırsı.)

4.4 TARZ

Epik.

Epik Tiyatro başlı başına bir tez konusudur. Oyunun tarzını daha iyi anlamak için kısaca bahsedelim:

Bertolt Brecht'in (1898-1956) kuramını oluşturduğu epik tiyatro estetiği, gerçekçi tiyatro estetiği, gerçekçi tiyatronun karşıtı olarak, seyirciyi, sahnede gösterilenlerden eleştirel sonuçlar çıkarma yoluna götürme düşüncesi etrafında şekillenmiştir. Brecht'e göre, seyirciyi yanılsama içine sokan gerçekçi tiyatro, seyircinin sahneyle arasında duygusal bir yakınlık kurması sonucunu doğurur ve bu sonuç, gerçeklerin eleştirel açıdan görülmesini engeller.

Brecht'e göre tiyatronun işlevi, insanın dünyayı değiştirebileceğini göstermek, seyircide bu bilinci uyandırarak, seyirciyi ve toplumu değiştirmektir. Brecht (2006 s. 68) bu görüşünü şu cümlelerle açıklar;

“Soru şudur: Acaba tiyatro, seyircilerine insanı yorumlayabilecekleri gibi mi gösterilmeli, yoksa değiştirebilecekleri gibi mi. İkinci durumda, seyirciye adeta bambaşka bir malzeme sunması, ilgili malzemenin birey ve toplum arasındaki karmaşık, çok yönlü ve çelişkili ilişkilerin içyüzü görülebilecek ve kısmen bunlarla özdeşleşilebilecek gibi bir araya devşirilmiş olması gerekir. İkinci durumda, oyuncu sanatsal gösterisine toplumsal eleştiriye de katacak ve bunu seyirciyi eğlendirecek biçimde yapacaktır.”

Bu görüş, Aristoteles'in, tiyatronun hareketin taklidi olduğu görüşüne karşı öne sürülmüş bir anti-tezdir. Brecht, epik tiyatro estetiğini, Anti- Aristotelesyen (Aristoteles karşıtı) olarak tanımlar.

Epik tiyatronun sanatını oluşturan, özdeşleşmeden çok, şaşkınlık yaratmadır. İzleyici kahramanla özdeşleşmek yerine, kahramanın içinde bulunduğu koşullara şaşırmaı öğrenmeye yöneltilir. Brecht epik tiyatronun görevinin olaylar geliştirmekten çok, durumlar sergilemek olduğuna inanır. Bu durumları gözler önüne serer. (Bu tekniğe seyirciyi yabancılaştırmak da denir) Bu ise; süreçlerin kesintiye uğratılışıyla gerçekleşir. Brecht (2006 s. 69) şöyle açıklar;

“...epik oyunun amacı, oyunlaştıran olaya karşı seyircide alabildiğine güçlü bir tepki uyandırmak, onu elden geldiği kadar çabuk bir etkinliğe sürüklemek değil, çok yönlü yaşantılarla beslenmiş uzun süreli bir tepkinin seyircide oluşumunu sağlamaktır; öyle yaşantılar ki, yararsız eylemlerin kökü derinlerde saklı yatan toplumsal nedenlerini de kapsamı dışında bırakmasın.”

Epik Tiyatro ile amaçlanan seyircinin duygularından çok aklına yönelmek; bir yaşantıyı paylaşmak yerine seyirciyi olaylarla karşı karşıya getirmektir. Toplumun karmaşık yapısını, toplumsal ilişkilerin diyalektik örgüsünü açıklamak, seyircinin bu konularda düşünmesini ve bilinçlenmesini sağlamaktır. Epik Tiyatro toplumbilimin verilerinden yararlanarak insan ilişkilerinin nedensellik ağını çözümlenmeye çalışır.

Seyirci, heyecanları ile yönetilen bilinçsiz bir kitle olarak değerlendirilmemelidir. Epik tiyatrodaki seyirci, Agit- Prop tiyatrosunda olduğu gibi, siyasal bir görüşü benimsemesi için oyun sırasında coşturulmaz, gerçekçi tiyatrodaki olduğu gibi, seyircinin sahnedeki durumu paylaşması, rol kişilerini olduğu gibi kabul etmesi, kendini onların yerine koyarak onlarla birlikte duygulanması beklenmez. Bütün bunlar, seyircinin kendi düşünme eleştirme ve harekete geçme gücünü askıya almaktır. Seyirci, sahnedeki durumun dışında kalıp bir gözlemci durumunda olmalı, incelemeli, eleştirmeli ve yorumlamalıdır.

Yabancılaştırma efektleri sayesinde seyirci, izlediği kişi ve olaylara belli bir uzaklıkta kalarak yansız biçimde onları yargılamasına olanak verecek bir bakış açısına kavuşturulmuş olur.

Gerçekçi tiyatronun amacı “canlandırma”, bunun için kullandığı temel araç ise “duygu birliği” iken, epik tiyatronun amacı, “anlatma”, temel aracı ise “yabancılaştırma” dır.

Dramatik tiyatro seyircisi şöyle der: “Evet, bunu ben de yaşadım. -Ben de böyleydim. - Eh doğal bir şey – Ve hep öyle kalacak bu. -Adamın durumu yürekler acısı, zavallı için çıkar yol yok. -Sanat buna derler işte: Her şey ne kadar da doğalé -Ağlayanla ağlıyor, gülenle gülüyor insan!”

Epik tiyatro seyircisi ise şöyle der : “Bak, bunu düşünmemiştim işte! - Ama öyle de yapar mı adam! - Çok garip, çok garip, inanılır gibi değil! -Ee, yeter artık! -Adamın durumu yürekler acısı, bir çıkar yol var , göremiyor. - Sanat buna derler işte: Her şey ne kadar da şaşırtıcı! - Ağlayanın durumuna gülüyor, gülenin durumuna ağlıyor insan.

Brecht'e göre, yabancılaştırma, anlaşılması amaçlanan olguyu doğallığından, tanınmışlığından, akla yakınlığından sıyırıp alarak, seyircide hayret ve merak uyandıracak bir kılığa sokmaktır.

Epik tiyatrodaki oyuncu rolüyle özdeşleşmez; seyirciye oynadığı oyun kişisini nasıl düşündüğünü gösterir, onun hakkındaki görüşünü bildirir. Brecht (2006 s. 79) şöyle der;

“...Oyuncu, oynadığı kişiyi yalnızca gösterir ya da daha yerinde bir söyleyişle onu yalnızca yaşamaz; bu demek değildir ki, tutkulu insanları oynarken kendisi soğuk biri kalacaktır. Ne var ki, kendi duyguları ilke olarak oynadığı kişinin duygularıyla özdeşleşmez, böylece seyircinin duygularının da sahnede canlandırılan kişinin duygularıyla özdeşleşmesini önler. Oyuncu anlatıcı- gösterici kalmalı, oynadığı kişiyi yabancı biri gibi yansımaları ve anlatısını sürdürürken, 'O bunu yaptı, o bunu söyledi' yönteminden ayrılmamalı, bir tümdeğişim geçirerek düpedüz anlatılan kişiye dönüşmekten kaçınmalıdır.”

Epik tiyatro oyuncusu, ağzından çıkacak sözlerle kendi arasında belli bir uzaklığı korur, sözlerini kendine mal etmeyerek seyircinin eleştirisine sunar, seyircinin rol kişisinin cümleleriyle ilgili yansız bir yargıya varabilmesine olanak sağlar; sahnede olup birenlere önceden üzerinde çalışılmayıp ilk defa ve bir kezliğine olup bittiği yansımalarını seyircide uyandırmaya çalışmaz; oyunun başında ve ortasında oyunun sonunu bildiğini açığa vuracak şekilde oynar; kendini ve seyirciyi meraktan kaynaklanan bir heyecana sürüklemekten uzak durarak serinkanlı bir bakış açısı geliştirmeyi hedefler.

Epik tiyatrodaki oyunculuk, toplumsal jest-tavır anlamına gelen “gestus” kavramından yararlanır. Bireysel değil, toplumsal bir bakış açısıyla hareket etmektedir Epik tiyatro;

bu yüzden oyuncu, oynadığı kişinin içsel yaşantısına değil, davranışlarına ve gestuslarına odaklanır. Brecht (2006 s. 82) bunu şöyle açıklar;

“...hangi toplulukta olursa olsun başkalarına karşı davranışlarına ve eylemlerine bakılarak değerlendirilir tek kişi. ...Yalnız var olmak yeterli değildir; bir insanın karakterini yapan onun gördüğü işlevdir. Böyle bir amaç güden oyuncu, duygu ve düşüncelerin dışavurumundan çok jestler üzerinde durur. Buna göre, sözlerin de bir jسته bağlanması gerekir.”

Gestuslar sayesinde, oyuncu, duyguları yaşamaz, duyguları “temsil eder.” Epik tiyatronun, köklerini sessiz sinemada bulan “gestus” kavramı, dramatik tiyatronun “mimesis” kavramının yerini almıştır.

Epik tiyatrodada ne karakterlerin, ne de oyunun öyküsünün gerçeğe uygunluğu önem taşımaz. Sanat, gerçeğin aynası değil, dinamosudur; onu olduğu gibi değil, olması gerektiği gibi gösterir. Sanat, bir kopya değil, bir tasarımdır.

4.5 ANA ÇATIŞMA

Emek / Sermaye

Zengin Mutfağı iki satranç oyuncusunun, oyunun kuralları doğrultusunda hamle yaptıkları bir “hesaplaşma” oyunu olarak değerlendirilebilir. İki “hasım”dan biri “emek”, öteki “sermaye”dir. İşçi Murat'ın simgelediği “emek” ve “beyefendi” nin simgelediği “sermaye” arasındaki çatışma sahnede yansıtılmaz. Sahne olayının baş kişileri, “oyun” içinde iki “hasım” dan birinden yana ve ötekine karşı bir işlev taşıdıklarının bilincinde olmayan “mutfak kişileri”dir ve oyun süreci içinde hepsi bir “iç hesaplaşmadan” geçeceklerdir.

4.6 BÜYÜK OLAYLARIN SIRALANMASI

- i.** 16-17 Haziran olayları başlar, İstanbul alt üst olur,sıkı yönetim ilan edilir.
- ii.** Selim Ali Kara'yı ihbar eder.
- iii.** Aşçı köpeği öldürür.
- iv.** Tüm mutfak Selim'in köpek katili ile ilgili olan planını öğrenir ve direniş gösterir.

4.7 KÜÇÜK OLAYLARIN SIRALANMASI

Oyun 6 ayrı epizottan oluşur. Her bir epizotun bir de ön oyunu bulunmaktadır. Yazar son epizot ön oyun gibi görünmesine rağmen 6. oyun olarak tanımlamıştır ve final yaptırmıştır.

ÖN OYUN BİR:

Oyun aşçının seyirciye kendini tanıttığı ve ardından çalıştığı bu Zengin Mutfağı'nı terk etmeye karar verdiğini fakat yine de seyirciye danışmak istediğini anlatan monoloğu ile açılıyor. Yıl 1970.Aylardan Haziran. O sabah evin sahiplerinden kimse evde yoktur.

EPİZOT 1:

Şöför Seyfi gelir. Patronları havaalanına bırakmıştır. İşçilerin ayaklanmasından korkan zengin patronlar Avrupa'ya kaçmıştır. Ahmet ve Seyfi çıkarlar Selim girer. Her şeye rağmen gelmiştir Selim ve nişan yüzüklerini de getirmiştir. Eniştesinden ve ablasından gelen mektubu kıza okur. Ölen babasından kalan toprakların hisselerini Selim'e 1 yıl sonra o Kız ile evlenecekken verebileceğinden bahsetmiştir. Olaylar yüzünden eve gidemezler ve kız mutfakta nişanlanmaya karar verir. Aşçı'dan onları nişanlamasını ister. Selim ve Kız radyoda sıkı yönetim ilan edilirken nişanlanırlar.

ÖN OYUN İKİ:

Aşçı Kız ile Selim'i nişanladığından, Kız'ın mazisinden ve kendiyile olan ilişkisinden bahseder. Patronlar bir süre sonra Avrupa'dan dönmüştür. Terbiyeli bir kurt köpeği getirtir patronlar köşke. Dönem 12 Mart sonrasıdır. Haziran olaylarının üzerinden tam 1 yıl geçmiştir.

EPİZOT 2:

Ahmet gelir. Seyfi'ye işten çıkarıldığından bahseder. Haziran olaylarına karışan her işçi işten çıkarılmaktadır. Bu sırada Aşçı elinde bir tomar parayla yukarı kattan mutfağa iner. Patronlar 15 Haziran'ı kutlamak için Aşçı'dan 40 kişilik ziyafet istemişlerdir. Selim gelir. Eniştesi hisseleri vermemiştir. Selim ve Kız'ın bütün planları alt üst olmuştur.

Radyoda sıkı yönetim bildirisi okunurken Selim Ali Kara ismini duyar, adamı tanımaktadır. Yerini bildirenlere para vereceklerdir. Selim Kız'a “Seni bu zengin mutfağında bırakmam” diyerek mutfaktan dışarı çıkar.

ÖN OYUN ÜÇ:

Aşçı köşkün köpeğinin insanlara saldırdığından bahseder. 12 Mart'ın en sıkı günleridir.

EPİZOT 3:

Selim Ali Kara'yı ihbar etmekten dönmüştür. Olayları anlatır. Polis Selim'i de alarak Ali Kara'nın bulunduğu eve baskın yapmıştır. Hem Ali Kara hem de arkadaşları öldürülmüştür fakat bir kişi kaçmıştır. Selim'in onları ihbar ettiğini gören bir kişi. Selim korkusundan mutfağa sığınır. Kız'ın da ısrarıyla Aşçı Selim'in kalması için Kerim Bey'den izin ister. Kerim Bey izin vermekle kalmaz Selim'i yanına davet eder ve onu bir kampa göndereceğinden bahseder. Selim Kerim Bey için bir vatanseverdir. Bu arada Ahmet Kız'ın abisi Murat'ın işten çıkarıldığının haberini verir Kız'a.

ÖN OYUN DÖRT:

Aşçı Selim'in bir kampa gönderildiğinden bahseder. 5-6 ay sonra dönmüştür Selim. Bu arada köşkün köpeğinin saldırdığı insan sayısı 9 olmuştur. En son bir çingene kadını parçalar ve hastanelik eder. Bunun üzerine Aşçı köpeği öldürmeye karar verir.

EPİZOT 4:

Selim bir baskına gönderilmiştir ve elinden yaralanmıştır. Kız Selim'e evlilik meselesini açar fakat Selim bir savaşın ortasında olduklarını ancak bu savaş bittiğinde evlenebileceklerini söyler. Tam bir komünist karşıtı olmuştur Selim. Bu sırada Aşçı köpeği zehirler ve mizansenin bir parçası olarak köpeğin parçaladığı çingene kadının yakınlarına atar suçu. Köpek ölmüştür. Selim olayın üstüne düşer ve köpeği komünist itin birinin zehirlediğini söyler ve “içimize kadar girmişler demek” diyerek tüm mutfak ekibinden şüphelenir.

ÖN OYUN BEŞ:

Aşçı Selim'den iyice şikayet eder olmuştur. Selim köpeği öldürenin peşini bırakmamakta inat eder. Bunun üzerine Aşçı Selim'i Kerim Bey'e şikayet eder fakat Kerim Bey Selim için “ bizim adamımız” diyerek aşçıyı geri çevirir. Aşçı kendini, duruşunu sorgulamaya başlar. Bu arada Kerim Bey köşke yeni bir köpek getirir.

EPİZOT 5:

Selim Aşçı'ya akşam bir işe gideceklerinden bahseder. Selim bu sırada Kız'a köpeği kimin öldürdüğünü bulduğundan bahseder. Kendi abisi Murat'ın, Kerim Bey'in fabrikasındaki işçileri örgütleyen kişi olduğunu bilmeyen kız Selim'in “dışarıda Komünist abisi olan kim ise o zehirledi” tanımından Seyfi'nin işçi abisi Ahmet'i kast ettiğini düşünür. Bu yüzden Selim'in işini göreceği kişinin Seyfi olduğuna inanır. Halbuki Selim'in kastettiği kızın ta kendidir. Kız Selim'in öldürmek istediği kişinin kendi olduğunu öğrenince yüzüğünü fırlatır atar. Aşçı olan olayları kavramaya çalışmaktadır. Ahmet “buna Faşizm” derler diyerek açıklar. Kız ve Ahmet çıkarlar mutfaktan. Aşçı sahnede tek başına faşizme, Selim'e, köpeğe küfürler saydırır.

EPİZOT 6:

Aşçı Kız'ın gittiğinden bahseder. Bir fabrikaya girmiştir kız. Gazetede Kız ve Selim gırtlak gırtlığa dövüştüğünü görür. Polisler ve işçiler çatışmışlar bir fabrikanın önünde. Kız işçilerin en önünde yer alarak direniş göstermiştir. Aşçı kendini ayıplar ve duruşunu, kime hizmet ettiğini, daha ne kadar buna devam edebileceğini sorgular. Oyunu da soruyu seyirciye sorarak bitirir: “Ayrılmak mı zor, Kerim Bey'e hizmet etmek mi?”

4.8 SÜJE

ÖN OYUN BİR:

Aşçı kendinden bahseder. Eskiden pehlivan olduğunu 20 küsur yıldır Kerim Bey'in mutfağında aşçılık yaptığını söyler. Artık ayrılmaya karar vermiştir. Seyirciye danışmaktadır kararını. Köpek sesleri gelir ve ne oldursa bu köpekler yüzünden olduğundan bahseder Aşçı. Olayları seyirciye baştan anlatmaya karar verir. Haziran 1970 sabahı köşkte kimse yoktur. Aşçı şaşırır.

EPİZOT 1:

Kız nişan törenlerine gitmek için Selim'i beklemektedir. Aşçı patronları beklemektedir. Aşçı nişanlanacakları gün geciktiği için Selim hakkında Kız'ı sorgular. Kız Selim'in geçmişinden, ekonomik durumundan, eğitiminden bahseder. Selim ölen babasından kalan hisselerini istemek için eniştesine mektup yazmıştır. Saat akşam 9 u vurur. Aşçı mesaisinin bittiğinden bahseder ve vodka şişesini alıp kendi özel köşesine çekilir. Kız Selim'in gelmeyeceğinden emin olur. Eve gidip misafirlere nişan olmayacağından bahsetmek için Aşçı'dan izin ister. Kapı çalar. Kız Selim geldi sanıp heyecanla koşar. Aşçı patronlar geldi sanar şişesini gizlemeye çalışır. Ahmet gelmiştir. Kardeşi köşkün şöförü, Seyfi'yi aramaktadır. Bu akşam Seyfi'de kalacaklardır. Aşçı Ahmet'e Seyfi'nin sanah erkenden patronu ve ailesini alıp arabayla bir yere götürdüğünden bahseder. Ahmet patronların kaçtığını düşünmektedir. Aşçı'ya işçilerin haklarını almak için ayaklandığından bahseder. İstanbul'un altı üstüne gelmiştir. Aşçı ve Kız Ahmet'in anlattıklarını anlamaya çalışırlar. Kız'ın içi rahatlar. Selim demek bu yüzden gelememiştir. Seyfi gelir. Patronları havalanına götürdüğünden bahseder. Avrupa'ya gitmişlerdir. Aşçı patronların kaçtığını anlar. Aşçı panik halinde mutfağın da basılacağından korkar. Kendince işçiler geldiğinde onları atlatmak için planlar yapar. Selim elinde yüzüklerle gelir. Aşçı önce evin basıldığını sanar fakat Selim'i görünce rahatlar. Ne olursa olsun geldiği için de çocuktan memnundur Aşçı. Kız Selim geldiği için çok memnundur fakat bugün olaylar yüzünden nişanlanamayacakları için de üzgündür. Bundan Selim'e bahseder. Selim nişanlanamayacaklarını tahmin ettiğini söyler fakat eniştesinden bir mektup gelmiştir. Müjdeli haberdur. Selim seneye

evleneceği için parayı o zaman yollayacağından bahsetmiştir eniştesi. Kız nişanlanmak ister. Mutfakta Aşçı'dan onları nişanlamasını ister.

ÖN OYUN İKİ:

Kız ile Selim'i o gün nişanlamıştır. Kız ile olan yakın ilişkisinden bahseder Aşçı. Babası gibidir onun. Babası bir iş kazasında ölmüştür Kız'ın. Yakın arkadaşıdır Aşçı'nın. Kız da abisi Murat ile fabrikada çalışırken zayıf düşüp hastalanmıştır. Aşçı bunun üzerine mutfağa, yanına almıştır kızı. Aşçı patronların Avrupa'dan döndükten sonra köşke aldıkları köpekten bahseder. Ona hizmet etmek sinirini bozmaktadır. Selim'in bir önceki sahneden tam 1 yıl sonra eniştesinden hissesini istemeye gittiğinden bahseder

EPİZOT 2:

Kız, Seyfi'ye Selim'in eniştesinden hissesini istemeye gittiğinden bahseder. Kız da ev bakmaktadır. Seyfi Kız'ın abisi Murat'ın bu ilişkiye ne dediğini sorar. Kız abisinin razı değilmiş gibi davrandığından ama yine de hiçbir şey söylemediğinden bahseder. Mutfağın zili çalar. Üst kattan çağırılıyorlardır. Aşçı aceleyle girer mutfağa. Sabahın köründe böyle acil bir şekilde çağırıldıkları için Kız da Aşçı da şaşırılmışlardır. Aşçı ve Kız yukarı çıkarlar. Ahmet gelir. Seyfi'ye işten çıkarıldığından bahseder. Haziran olaylarına karışan herkesi işten çıkarıyorlardır. Aşçı Lütfü Usta elinde bir tomar parayla mutfağa iner. Patron Kerim Bey bir kutlama yapacaklarından bahsetmiştir. Akşama 40 kişilik ziyafet hazırlanmasını istemiştir. Kız kahvaltı servisine başlamak için yukarı çıkar. Seyfi kutlamanın sebebini sorar. Aşçı 15 Haziran'ı kutlayacaklarını söyler. Aşçı tek başına 40 kişilik ziyafet hazırlamak zorunda bırakıldığı için sinirlidir. Robot olmadığından bahseder. Her şey sadece para vermekle oluyor mu diye isyan eder. Aşçı Seyfi'den hazırladığı malzeme listesini gidip almasını ister. Seyfi Mercedes marka arabayla balık taşıyamayacağını, bozuk olan diğer arabayı tamir edeceğini söyler. Selim gelir. Eniştesinden hisselerini alamamıştır. Kız yıkılır. Zil çalar. Apar topar evin küçük beyine yatağında arı sütünü vermek üzere yukarı çıkar. Selim kızın bu şekilde hizmet etmesine bozular. Önündeki gazeteyi okurken tanıdığı Ali Kara'nın arandığını görür. Kız gelir. Selim'in de bir işe girmesi ve para biriktirmeleri gerektiğini söyler. Koynundan 250 lira çıkarır ve Selim'e verir. Zil çalar. Kız bu sefer de Küçük Bey'in banyodan çıktığını söyler ve ona kahvaltısını vermek üzere yukarı çıkar. Selim iyice

bozular. Ayda biriktirecekleri toplam 500 lirayı küçük görür. Kız sinirli bir şekilde evin hanımına söylenerek girer mutfağa. Selim dikkat kesilir. Sinirlenir. Kız geçiştirir ve daha önce de sözünü ettiği eczacı kalfasından bahseder. Yolunu kesmiştir kızın. Ailesini gönderip onu istetmektir niyeti. Zil çalar. Kız apar topar tekrar yukarı çıkar. Aşçı elindeki radyoyu Selim'e verir. Müzik açmasını ister. Kız gelir. Radyodan sıkı yönetim bildirisi okunmaktadır. İçinde Ali Kara ismi geçer. Yerlerini bilenlere armağanlar verilecektir. Selim Ali Kara'yı tanıdığından bahseder. Kıza “seni bu zengin mutfağında bırakmam!” der ve çıkar. Kız Aşçı'ya Selim'in bu yaptığına doğru olup olmadığını sorar. Aşçı başını “hayır” anlamında sallar fakat bir yandan da komunistlerin nasıl da kötü şeyler yaptığından bahseder. Ahmet girer. Selim'i çıkarken görmüştür. Nesi olduğunu sorar. Aşçı arananlardan birinin yerini söylemeye gittiğini söyler. Ahmet bozular. Aşçı Ahmet'e günün bu saatinden mutfakta ne yaptığını sorar. Ahmet işten çıkarıldığından bahseder. Haziran olaylarına karıştığını biri ihbar etmiştir.

ÖN OYUN ÜÇ:

Köpek birine saldırmıştır. Aşçı, Ahmet ile birlikte köpeği zor zaptettiklerinden bahseder. 10 gün sonra da bir dilenciye saldırır köpek. Dilenci hastaneye kaldırılmıştır. 12 Mart'ın en sıkı günleridir.

EPİZOT 3:

Aşçı ocağın başında et pişirmektedir bir yandan da köpeğe laf yetiştirmektedir. Her gün azar azar fare zehiri koysa işe yarayıp yaramayacağından bahseder kendi kendine. Seyfi “Artı Değer” okumaktadır. Kız Seyfi'ye kendine getireceği kitabı, Kerim Bey'in Amerika'dan gelen kızını, evlenip evlenmeyeceğini sorar. Selim gelir. Ali Kara'yı polise ihbar etmiştir fakat polis Ali Kara'yı ve arkadaşlarını vurmuştur. Selim panik içindedir. Ali'nin vurulacağını düşünmemiştir. Seyfi Selim'e çıkışır “Sen niye ihbar ettin? Senin üstüne vazife miydi?” İhbar ettiği kişilerden biri kaçmıştır ve Selim'i tanımıştır. Selim bir süre mutfakta saklanıp saklanamayacağını sorar. Kız gizlice Selim'i saklayabilmek için Aşçı'ya yalvarır. Aşçı gizlice Selim'i saklamanın doğru olmayacağını, Kerim Bey'e soracağını sorar. Aşçıya göre Kerim Bey “baba adamdır” Selim Kız'a her şeyi onun için yaptığını söyler. Artık bu zenginlerin yanında çalışmasını istemiyordur. İhbar parasını aldıktan sonra hemen evleneceklerinden bahseder. Aşçı girer. Kerim Bey Selim'in

kalmasını kabul etmiştir. Yanına yukarı çağırır Selim'i. Aşçı ve Selim yukarı çıkarlar. Ahmet gelir. Kız'a ertesi gün eve gitmesini abisi Murat'ın işten çıkarıldığını söyler. Kız şaşırır. Kanunların buna nasıl izinverdiğini sorar. Ahmet sinirlenir. Kanun falan yoktur. Kız'ı Zengin Mutfağı'nda çalıştığı için git gide onlara benzemekle suçlar. Aşçı gelir. Kerim Bey'in Selim'i yanına oturttuğundan karşılıklı viski içtiklerinden bahseder. Selim'i bir kampa gönderecektir Patron Kerim Bey. Ona göre Selim tam bir “vatansever delikanlı”dır. Selim iner mutfağa. Kerim Bey'in söylediklerine hak vermektedir. Kerim Bey'in cümlelerini söylerken Zengin Mutfağı'nda ilk yemeğini yemeye başlar.

ÖN OYUN DÖRT:

Aşçı Selim'in bir kampa gönderildiğinden bahseder. 5-6 ay sonra dönmüştür Selim. Bu arada köşkün köpeğinin saldırdığı insan sayısı 9 olmuştur. En son bir çingene kadını parçalar ve hastanelik eder. Bunun üzerine Aşçı köpeği öldürmeye karar verir.

EPİZOT 4:

Aşçı köpeği öldüreceği an için hazırlık yapmaktadır. Kendi kendine başkasının çiğ et verdiğine dair senaryo çalışıyordu. Kız Selim'den abisi Murat'a iş bulmasını isteyip istememeyi Aşçı'ya danışır. Selim'in baskına gittiğinden ve elinden hafifçe yaralandığından bahseder kız. Evlenecekleri kadar para biriktirmişlerdir fakat Selim “Bunların hepsini yakalatıp içeri tıkmadan kimse rahat yüzü görmez.” diyerek evliliği erteliyordu kızı göre. Parçalanan çingene kadını hastaneye götüren Seyfi girer. Aşçı Seyfi'ye Kız için üzüldüğünü söyler ve Kız'ın abisi Murat'ın ne yaptığını sorar. Seyfi Murat'ın sendikada çalıştığından bahseder. Aşçı Murat'ın işinin zaten olduğunu sanar. Seyfi Aşçı'yı kızı asla abisinin sendikada çalıştığını söylememesi için uyarır. Murat işçileri örgütliyordu. Kız girer. Kerim Bey Selim'in hastaneye götürülmesi için Seyfi'ye emir vermiştir. Seyfi köpeğin parçaladığı kadından kalan kanları arabadan temizlemek için çıkar. Selim gelir. Kız Selim'e eczacının kalfasından bahseder. Kalfa ailesini göndermiş ve kızını istemiştir. Kız'ın abisi Murat da “bizim onla bir ilişkimiz yok” demiştir. Kız Selim'den abisine iş bulmasını ister. Selim Kız'ın abisini küçümseyerek ona iş bulacağını söyler. Selim Kerim Bey'in kendisinden bir iş istediğinden bahseder. İş kabul etmiştir Selim ve bu işten en az on bin lira kazanacağını söyler. İş, solcu sendikacıların Kerim Bey'in fabrikasında işçileri örgütleyen elebaşlarını

bulmaktır. Kız Selim'in böyle işlere karışmamasını ister. Artık evlenebileceklerinden, Selim'in okuluna geri dönebileceğinden bahseder. Kız çalışmaya devam edecektir. Selim bir savaşın ortasında olduklarını ve savaş bitmeden evlenemeyeceklerini söyler. Kız'a sağlam bir komünist karşıtı söylev yapar. Kız Selim'in Ali Kara'yı ihbar ettiğinden kaçan kişiden korktuğunu düşünür. Selim'i öldüreceğinden korkuyordur Selim. Bunu duyan Selim çok sinirlenir ve o adamın çoktan yakalandığını ve paramparça edildiğini söyler. Seyfi girer. Arabayı temizlemiştir. Selim'i hastaneye götürmek için hazırdır. Aşçı köpeği zehirler. Senaryosuna uygun davranarak başkası yanlışlıkla çiğ et vermiş gibi hayali biriyle kavga eder. Sesler sahnenin dışından gelmektedir. Seyfi olayı anlamak için dışarı çıkar. Kız da çıkmak ister Selim izin vermez. Aşçı katilin kaçtığını bağırır. Selim bunun üzerine kontrol etmek için çıkar. Köpek ölmüştür. Kız sevinir. Aşçı ve Seyfi içeri girerler. Aşçı köpeği hastaneye kaldırdıkları çingene kadının tanıtıklarından birinin öldürdüğünü iddia eder. Selim Aşçı'nın bu dediğine inanmaz. Köpeği komünistlerin zehirlediğini düşünür. Mutfaktan birinin katile yardım ettiğine karar verir. Kimin olduğunu bulmak için işin peşine düşmeye karar verir. Olayı Kerim Bey'e söylemek üzere yukarı çıkar.

ÖN OYUN BEŞ:

Aşçı Selim'in o günden itibaren köpeğin katili bulmak konusunda inat ettiğinden bahseder. Duruma sinirlenen Aşçı Patron Kerim Bey'e çıkmış ve Selim'i şikayet etmiştir fakat sonuç alamamıştır. Kerim Bey, Selim'den “bizim adamımız” diye bahseder. Kendi de Kerim Bey'in adamı olan Aşçı Selim ile aynı kefeye konmaktan memnun değildir. Bu arada köşke yeni bir köpek daha alınmıştır.

EPİZOT 5:

Aşçı yeni köpeğe biftek hazırlamaktadır. Kime hizmet ettiğini sorgular. Köpeğe hizmet etmekten memnun değildir. Seyfi Ahmet ile akrabalarından birinin düğününe gideceklerinden bahseder. Kız gelir. Kerim Bey Seyfi'nin evden ayrılmasını istemiştir. Seyfi bozular. Bu arada Kız'ın düğünün nerede olacağıyla ilgili sorulara ters cevaplar verir. Seyfi'ye göre Kız ağız arıyordur. Zil çalar. Kız tekrar yukarı çıkar. Aşçı Seyfi'ye Kız'a neden bağırdığını sorar. Ahmet'e göre sınıf yapısı sağlam olan Kız Seyfi için güvenilir değildir artık. Kız gelir. Kerim Bey, Seyfi'yi yukarı yanına

çağırılmaktadır. Aşçı köpeğe yemeğini verir. Mesaisi bitmiştir. Vodka şişesini alır. Köşesine yerleşir. Selim gelir. Aşçı'ya akşama bir iş olduğunu, iş bittikten sonra 4-5 kişi mutfağa geleceklerini kendilerine sofraya hazırlamasını söyler. Selim'in işi saat 10'da başlayacaktır. Aşçı karşı çıkar. Mesaisi bitmiştir. Kız gelir. Kerim Bey bu sefer Aşçı'yı yukarı çağırılmaktadır. Kız Selim'e hala evlenmedikleri için yakını ve kilere gider. Selim Kız'ın duyamayacağı şekilde "Merak etme bu muftakta kalmayacaksın zaten. Köpe katili pis komünist." diye fısıldar. Kız Selim'in akşama gideceği işin tehlikeli olup olmadığını sorar. Karışmamasını ister. Selim köpeği kimin öldürdüğünü bulduğunu söyler. Hiçbir şeyden haberi olmayan Kız'a "köpeği öldürenlerle, Kerim Bey'in işçilerini örgütleyenlerin aynı kişiler" olduğundan bahseder. Selim köpeği öldüren kişiyi "bu mutfakta çalışan ve dışarıda solcu abisi olan kim var o" diye tanımlar. Abisinin Disk'te çalıştığından, işçileri örgütlediğinden habersiz olan Kız, Seyfi'nin abisi Ahmet'in durumu sebebiyle, Selim'in bahsettiği kişinin Seyfi olduğunu sanar. Seyfi gelir. Selim Seyfi'den üstünü değiştirmesini, üniformasını çıkarmasını ister. Aşçı gelir. Selim'e hizmet edeceği için sinirlidir. Grev yapmaktan bahseder. Selim bir şeyler yemek ister. Aşçı Kız'ı nişanlısına yiyecek bir şeyler hazırlaması için uyarır. Selim Kız'dan bira ister. Kız kilerdeyken Selim Aşçı'ya köpeği kimin öldürdüğünü öğrendiğini söyler. Ertesi gün köpek katilinin hesabı görülecektir. Selim'in kendinden bahsettiğini sanar Aşçı ve panik olur. Kız'ın işpiyonladığını düşünür. Selim Kız'ın bilerek söylemediğini, abisine iş bulmasını istediğinde olayı anladığını söyler. Kız elinde biralarla gelir. Aşçı Selim'in Kız'dan bahsettiğini anlamaz. Kız'a sitem eder. Kız Selim'in köpeğin katilini kimseye söylemeyeceğinden bahseder. Yalvarırlarsa söylemez diye düşünür. Seyfi gelir. Üstünü değiştirmiştir. Selim, Seyfi'ye baskına gideceklerinden bahseder. Seyfi baskına asla gitmeyeceğini söyler. Ahmet gelir. Kız paniğe kapılır. Kız'ın düşündüğüne göre Selim Ahmet'i tanımaktadır. Fakat Selim Ahmet'in kim olduğunu sorunca Kız şaşırır. Ahmet'i biranevvel mutfaktan yollamaya çalışır Kız. Ahmet su ister. Kız kilere giderken Selim'i de yanına çağırır. İkisi birlikte çıkarlar. Ahmet Seyfi'nin kıyafetlerini görünce ne olduğunu sorar. Seyfi Selim'in baskına gideceğinden ona şöförlük yapacağından bahseder. Seyfi gitmek istememektedir. Karışmak istemez. Ahmet baskının nerede, kaçta olduğunu öğrenmeye çalışmak ister fakat Seyfi de bilmemektedir. Aşçı Selim'in işinin 10'da başlayacağından bahseder. Selim ve Kız'ın tartışma sesleri gelir içerden. Selim: "Bak kızım bizim ölçümüz bellidir. Bir insan ya bizdendir, ya karşıdan, bunun

ortası yoktu. Kim olursa olsun bir şey değiştirmez...” Selim ve Kız gelirler. Selim Kız'a askıntı olan eczacı kalfasını da hallettiğinden bahseder. Kız yıkılır. Kalfanın hiç suçu yoktur.

Selim: Hiç suçu olmaz olur mu canım. Zaten esas mesele ölçüdedir. Bir insan ya bizdendir ya da karşıdan... Bize karşı olan solcular, ölçü budur... Bu ölçüyü anlayamadın mı Hiçbir şeyi anlamazsın.

Ahmet: Kızım anlasana... Senin gözlerinde perde var. Göremiyorsun sen. Esas mesele ölçüde. Ölçüyü kavra. Bir insan ya bir taraftandır, ya da öteki taraftan. Bunun ortası yoktur.

Selim kurdu zehirleyeni bulduğunu. Eşi dostu diye cezasız bırakmayacağını söyler. Aşçı hala Selim'in kendinden bahsettiğini sanmaktadır. Kız eczacının kalfasına ne yapacaklarını sorar.

Selim: Önce hoş geldin deyip bir meydan dayağı atarlar. Ardından yatırırlar falakaya, ayaklarının ölçüsünü alırlar. Bir daha bilmem nesinin peşine düşmesin diye, orasını burasını elektrikle dağlarlar olur biter.

Aşçı iyice korkar. Panik içinde ambara gider. Kız da peşinden gider. Selim Seyfi'den arabanın plakasını değiştirmesini ister. Seyfi nedenini sorar, Selim ısrar eder Ahmet de Selim'den yana görünerek Seyfi'yi plakayı kapatması için zorlar. Seyfi Ahmet'in de ısrarcı olmasına sinirlenir çıkar. Ahmet Selim'in ağzını arar. Ondan yanaymış gibi görünerek işin tehlikesini sorar. Aşçı gelir. Selim Aşçı'yı bir köşeye çeker ve Kız'ın ona yalvarıp yalvarmadığını sorar. Kız ne derse desin inanıyormuş gibi davranmasını söyler. Kızı Aşçı'ya emanet eder ve geri döndüğünde sapasağlam istediğinden bahseder. Seyfi gelir. Plakayı kapatamadığından bahseder. Selim söylenerek plakayı kapatmak için dışarı çıkar. Kız'ı da yanında çıkartır dışarı. Ahmet Aşçı'ya Selim'in ne dediğini sorar. Aşçı tüm olanları anlatır. Ahmet olanlardan şüphelenir. Selim, Seyfi ve Kız girerler. Selim geç kaldıklarını, Kerim Bey'in yanına çıkacağını, döndüğünde hemen gideceklerini söyler. Kız Ahmet'e hemen kaçmalarını söyler Selim'in köpeği Seyfi'nin öldürdüğünü sandığından bahseder. “Dışarıda solcu abisi olan kim varsa o öldürdü dedi.” Seyfi köpeği öldürmediğini söyler. Kız bunu bildiğini köpeği Aşçı'nın

öldürdüğünü fakat Selim'in köpek katili diye Seyfi'yi suçladığını söyler. Kimse durumu kavrayamamıştır. Kız “köpeği öldürenlerin Kerim Bey'in fabrikasındaki işçileri Disk için örgütlediklerini söyledi...” Ahmet durumu açıklar. İşçileri Disk için Kız'ın abisi Murat örgütlüyordur. Yani Selim katil diye Kız'dan bahsediyordur. Durum anlaşıldıktan sonra Selim'in baskınını bozmaya karar verirler. Seyfi benzine şeker katmaya gider. Ahmet ve Aşçı oturup karşılıklı bir şeyler içerler. Hepsi planın bir parçasıdır. Bu sırada Selim girer içeri. Aşçı ve Ahmet Selim'i masaya davet ederler fakat Selim kabul etmez. Seyfi girer. Arabanın hazır olduğunu, çıkabileceklerini söyler. Selim ve Seyfi çıkarlar. Ahmet Aşçı'ya Selim geldikten sonra söyleyeceklerini tembihler. “ Dinle Lütfü Usta. Ben saat onda ayrıldım buradan tamam mı? Ona kadar beraber oturduk, kafa çektik. Sonra ben düğüne gittim.” Kız yüzüğü çıkarır atar. Aşçı olayı yavaş yavaş kavrar. Ahmet ona açıklar. Selim'in hesabı görülecek kişi olarak bahsettiği kişinin Kız olduğunu yeni anlamıştır. Ahmet meselenin Selim'in kafasının ölçüsünde olduğunu söyler. Bu ölçüye faşizm denmektedir. Ahmet Kız'ı götürür. Beraber mutfaktan çıkarlar. Aşçı olan olaylara, Selim'in zihniyetine, faşizme küfreder.

EPİZOT 6:

Aşçı Kız'ın gittiğinden bahseder. Bir fabrikaya girmiştir kız. Seyfi de bir süre sonra ayrılmıştır işten. Sendikaya girmiştir. Mutfak Selim ve arkadaşlarıyla dolup taşmıştır. Aşçı sürekli Selim ve onun gibilere hizmet etmek zorundadır artık. Olayların üzerinden bir süre geçtikten sonra Ahmet Aşçı'ya bir gazete gösterir. Gazetede Kız ve Selim gırtlak gırtlığa dövüşüyorlar. Polisler ve işçiler çatışmışlar bir fabrikanın önünde. Kız işçilerin en önünde yer alarak direniş göstermiştir. Aşçı kendini ayıplar ve duruşunu, kime hizmet ettiğini, daha ne kadar buna devam edebileceğini sorgular. Oyunu da soruyu seyirciye sorarak bitirir: “Ayrılmak mı zor, Kerim Bey'e hizmet etmek mi?”

5. “KIZ” KARAKTERİ ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

5.1 ROLÜN BÜYÜK İSTEĞİ:

Hizmetçi olduğu bu zengin mutfağından kurtulmak, sınıf atlamak.

5.2 ROLÜN ÜSTÜN AMACI:

Evlenerek çalıştığı bu mutfaktan kurtulup hizmet etmek yerine kendi evinin hanımı olmak.

5.3 KARAKTER İNCELEMESİ:

Kız ile ilgil ilk bilgiyi 1. oyunda alırız. Selim karakteri ile sevgilidir ve nişanlanacaklardır. Daha detaylı bilgi ise Aşçı karakteri tarafından Ön Oyun İki'de gelir:

“Bu kız benim elimde büyüdü sayılır. Babası en yakın arkadaşım, kardeşten ileri idi. Usta bir işçiydi. Fabrikada bir iş kazasında öldü. Kız da ağabeyisi Murat'la fabrikada çalıştı bir süre. Sonra zayıf düştü hastalandı. Ben de buraya yanıma aldırırım çünkü kızım bildim onu.”Kız karakteriyle ilgili herhangi bir fiziksel betimleme tüm oyun boyunca yoktur.

Kız'ın tüm oyun boyunca kendi büyük istek ve amacını gerçekleştirmek için birçok şeyi görmezden geldiğine şahit oluyoruz. Bunların en başında nişanlısı Selim'in birini ihbar etmesine mani olmaması geliyor. Bu ihbar sonucunda Selim para alacakken bile sadece “Sen bir iş tutsan, o zaman daha kolay olurdu. Bir mesleğin olsa...” demekle yetiniyor. Hemen ardından Selim'in ihbar parasını aldıktan sonra kuracakları evlilik ile ilgili cümlelerini duyunca tutumunu değiştiriyor :

KIZ: Ah sen bir iş tutsan... O zaman daha kolay olurdu. Bir mesleğin olsa...

SELİM: Hepsi olacak. Parayı alayım, ilk işim seni buradan çıkartmak olacak. O zengin hanım başkasını bulsun hizmetini yaptıracak. O muhallebi çocuğu da başkasından istesin arı sütünü it oğlu it. Sen kendi mutfağında yemek pişiresin diye yaptım bu işi. Keni mutfağının hanımı ol diye, kocaman hizmet et diye...

KIZ: Kocama...

SELİM: Kocana.

KIZ: Al hesabımıza yatır. (ortak hesaplarına koyması için Selim'e kendi maaşından bir kısmını veriyordur.)

Patronlarından pek de hoşlanmamaktadır Kız. Özellikle İkinci Oyun'da her zil çalındığında yukarı çıkarken ya da inerken kurduğu cümlelerden anlıyoruz bunu. Yukarı kattan elinde tepsiyle iner mutfağa :

KIZ: Kaknem karı... Hem çirkin, hem huysuz... Neden bu kadar rahat yaşıyorlar sanki bunlar böyle... Bir kurtulsam şurdan.

Üçüncü Oyun'da Seyfi mutfakta kitap okurken ve Kız, Seyfi'ye kitap sorar. Bu arada Seyfi “Artı Değer” okumaktadır.

KIZ: Seyfi Abi...

SEYFİ: Söyle.

KIZ: Hani bana da kitap verecektin?

SEYFİ: Ahmet yenisini getirsin, veririm o zaman.

KIZ: Sağ ol...

Kız mutfağında çalıştığı köşkün sahibi Kerim Bey'in kızı hakkında meraklıdır. Burada Kız'ın üst sınıfa olan bakış açısı ile ilgili bilgi ediniriz.

KIZ: Seyfi abi Kerim Bey'in kızının Amerika'dan geleceği doğru mu?

SEYFİ: Doğru... Yarın geliyor.

KIZ: Evleneceklermiş öyle mi? Kim bilir ne güzeldir...

Kız'ın evlilik ve üst sınıfa olan bakış açısını gördüğümüz bir diğer sahneyi 5. Oyun'da görürüz :

KIZ: Seyfi Abi düğüne mi gidecektin?

SEYFİ: Evet Ahmet'le düğüne gidecektik.

KIZ: Kimin düğününe Seyfi Abi?

SEYFİ: Akrabalardan birinin. Gitmesek de ayıp olur yahu.

KIZ: Düğün nerde?

SEYFİ: Aksaray'da.

KIZ: Ben tanır mıyım?

SEYFİ: Sanmam!

KIZ: Düğün salonunda mı evlenecekler? Ahmet Abi de gidecek mi düğüne?

SEYFİ: Neden sordun?

KIZ: Keşke beni de götürse, sanatçılar da gelir belki... Demek evleniyorlar... Saat kaçta?

Kız'ın abisi Murat ile olan ilişkisinin detaylarını ilk olarak 2. Oyun'da görürüz. Abi Kız ile Selim'in ilişkisine mesafeli gibi görünmektedir :

KIZ: Selim eniştesine gitti... Hesaplaşacaklar, hissesini alacak. Ben de evlere baktım ama evler çok pahalı.

SEYFİ: Çok pahalı ya...

KIZ: Ama sonunda bir tane buldum. Küçük ama... Hem biz iki kişiyiz.

SEYFİ: Murat abin ne diyor?

KIZ: Murat abim Hiçbir şey söylemiyor. Raza değilmiş gibi geliyor bana ama gene de Hiçbir şey söylemiyor.

Kız ile Murat abisinin ilişkisi 4. Oyunda daha belirgin hale gelmiştir. Abi Murat kesin bir mesafe koymuştur Kız ile arasına :

KIZ: Eczacının kalfası göndermiş anasını babasını beni istetmeye. Murat Abim de bizim onunla bir ilişkimiz yok demiş.

SEYFİ: Neden?

KIZ: Darginlar bana. Eve para vermiyorum diye... Oysa söyledim onlara, evlenmek için para biriktirmeye mecburuz dedim. Ama... Onlara göre sen... Şey, beni oyalyormuşsun. Onun için diyorum ki, Murat Abim' e işi sen bulursa...

4.Oyunda Kız'ın Selim ile olan ilişkilerini evlilik yolunda ilerletmek için olan çabalarını görüyoruz. Her şeye rağmen Kız hedefinden şaşmıyor.

KIZ: Ah sen nereden karıştın bu işlere... Bize ne bunlardan? Sen bilirsin ama gene de ben diyorum ki...

SELİM: Evet ne diyorsun?

KIZ: İstersek evlenebiliriz... Sen okuluna devam edersin... Ben çalışıyorum nasıl olsa.

4.Oyun boyunca Kız'ın politik ya da güncel meselelere pek meraklı olmadığını, özellikle Sağ ya da Sol görüşlü ideolojileri pek anlamlandıramadığını görüyoruz.

SELİM: Biz savaştayız diyorum sana, anlamıyor musun? Savaşıyoruz... Savaşı bırakıp karılarının kohnuna girenlerden biri mi olayım? Korkak savaş kaçkını bir kocan olsun ister misin?

KIZ: İyi ama savaş yok ki... Hem kime karşı savaşıyoruz?

SELİM: Herkes. Çevremiz düşmanla dolu. Bak bir düşün... Yunanlılar eski düşmanımız değil mi? Araplar aracılığı ile kaç yüzyıldır bizi yıkmaya çalışmıyorlar mı?

Bulgaralar, topraklarımızı ele geçirip devlet kurmadılar mı? Bak düşün ortaya kadar okudum demedin mi? Ruslar, bütün Türkleri hala esir tutmuyorlar mı? Ha? Cevap ver...

KIZ: Bunlarla savaşmıyoruz ki?

SELİM: Aptal, zayıflamamızı bekliyorlar. Fırsat kolluyorlar. Önce içten yıkacaklar.

KIZ: Nasıl?

SELİM: Bir yandan, Kürtleri kışkırtıyorlar, bir yandan Alevileri, Lazları, Abazaları, Çerkezleri, Boşnaklar, Pomaklar, Rumlar, Ermeniler ve de Yahudiler.

KIZ: Ee kim kaldı?

SELİM: Türkler. Tanrı Türk'ü korusun.

KIZ: Amin korusun. Korusun da bütün bunları kim kışkırtıyor?

SELİM: Komünistler... Neler yapıyorlar görmüyor musun? Bak gözünün önünde her şey. Kültür Sarayı'nı yakmadılar mı? Gemileri batırmadılar mı? Üsleri uçurmaya kalkmadılar mı?

KIZ: Benim aklım ermez. Ne olacak ki yakıp yıkmakla, ne geçecek ellerine?

SELİM: Bak kızım benim karım olacaksan, bu meseleyi çok iyi anlamalısın. Dinle... Komünistler, millet tanımazlar. Onlar sınıf tanırırlar. Bir devleti yıkıp yok etmek için sınıf kavgası çıkartırlar. Böylece milleti birbirine düşürürler, millet birbirine düşünce ne olur? Ne olur o millet? Zayıflar, parçalanır. İşte Rusların istediği oyun bu. Devleti yıkmak.

KIZ: Ruslar komünist değil mi?

SELİM: Elbette...

KIZ: Onların devleti yok mu?

SELİM: Var... Ama... Ne yani? Ne demek istiyorsun? İnanmıyor musun bana?

KIZ: Benim bildiğim savaş ordularla olur. Öyle savaş yok ki. Hem her gün herkes evleniyor işte. Daha geçenlerde Kerim Bey'in Amerika'dan gelen kızı nişanlanmadı mı?

SELİM: Evlenmedi ama. Nişanlanmak başka bir şey. Hem biz zaten nişanlıyız.

KIZ: Selim sen evlenmek istemiyor musun?

SELİM: İstemez olur muyum? Elbette biz de evleneceğiz

KIZ: Ne zaman?

SELİM: Savaşın sonunda.

Kız Selim'in köpeği Seyfi'nin öldürdüğünü sandığını düşünür. Selim'e Seyfi'ye bir şey yapmaması için yalvarır. Oyunun sonunda da Selim'in kendinden şüphelendiğini anlayan Kız pişmanlıkla şöyle der :

KIZ: Üzülüyorum usta. Yalnız bir şeye yanıyorum. Seyfi Abi'yi kurtarayım diye yalvardım. Kendim için yalvardığımı sanmış. İşte bir buna yanıyorum.

5.4 ROLÜN YORUMU

Kız karakteri aslında son derece akıllı ama aynı zamanda son derece dişi bir karakterdir. Hayatta ayakta kalma mücadelesini veren ve Selim karakterinin aksine çalışarak para kazanılacağına inanıyor. En büyük hayali olan kendi evini her ne olursa olsun elde etmek istiyor. Bunun için önce Selim'in eniştesinden gelecek olan arsa hisselerini bekliyor. Bu olmayınca para biriktirmeye karar veriyor. Selim ihbar sonrası yüklü bir para alacağından bahsedince pek de içine sinmese de kabul ediyor. Kız son derece hedefine kitlenmiş ve mutlaka kendi içinde bir sınıf atlama hevesinde. Evliliği bir vesile olarak görüyor fakat kesinlikle Selim'i seviyor. Aksi taktirde hali hazırda parası olan eczacının kalfası ile evlenmeyi kabul ederdi. Kendi kurtuluşu olan Selimi korumak, kollamak için elinden geleni yapıyor. Yeri geliyor bir kartal gibi kollarını üstüne geriyor, yeri geliyor sessiz kalıp “erkeğinin” kararlarına boyun eğiyor ama hiçbir zaman evlenme fikrinden yani kurtuluşundan vazgeçmiyor.

Mutfakla üst kat arasında sürekli mekik dokuduğunu görüyoruz. Ben bu kızı hızlı hareket eden ama çelimsiz duran bir kadın olarak yorumluyorum. Canı anca kendine yetecek zayıflıkta, soluk görünen ama yine de enerjisi olan bir kadın. Merdivenleri hızlı hızlı çıkıp inerken her an düşebileceğini düşünüyoruz. Sık sık ayaklarını ovuşturabilir. Bedene aslında acı ve yorgunluk içinde fakat o hizmet etmek, çalışıp para biriktirmek konusunda o kadar inatçı ki sözel olarak asla yakındığını görmüyoruz. Oturduğu zaman ayakkabısını çıkarıp, parmaklarını rahatlatıyor.

Oyunun en başından Selim'in eniştesinden parasını alamadığı haberini duyduğu ana kadar Kız hep onun kurtuluşu olan o “ışığı” gördüğü için enerji doludur. Yer yer oldukça güleçtir. Bir şekilde hayata tutunuyordur. Kendi evi, mutluluğu yakındır.

Selim kötü haberi verdiği andan itibaren dramatik bir değişim görürüz. Omuzları biraz daha çökmüştür artık. Tek tutunduğu umudu büyük ölçüde kırılmıştır. Artık o eve, o mutfağa tahammül etmek imkansız hale gelmiştir. Aylardır, yıllardır biriktirdiklerini ağızından kaçırmaya başlar. Bedenen de isyankardır. Merdivenleri sert çıkar. Hareketleri keskinleşmiştir. Yüzü artık hiç gülmez.

Yine de bir plan yapar ve kendi geleceğini kurmak için hem kendini hem nişanlısı Selim'i zorlar. Kız karakteri adeta bir inaçtı keçidir. Kendi isteklerini gerçekleştirene kadar önüne ne çıkarsa akıllı bir şekilde üstesinden gelir ve bu uğurda belki de onu olumsuz yönde eleştirebileceğimiz birçok şeyi görmezden gelir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Nutku, Ö., 2008. *Dünya tiyatrosu tarihi 2*. 3. Baskı. Topkapı-İstanbul: Mitos Boyut Yayınları

Öngören, V., 2010. *Bütün oyunları*. 3. Baskı. Topkapı-İstanbul: Mitos Boyut Yayınları

Özüaydın, N. U., 2006. *20. Yüzyıl tiyatrosunda estetik düşünce*. Topkapı-İstanbul: Mitos Boyut Yayınları

Diğer Yayınlar

Öngören, A., 2012. *Zengin mutfağı reji notları*. Şehir Tiyatrosu-İstanbul

EKLER

Ek 1: Dönemi Daha İyi Kavrayabilmek İçin Bir Röportaj

15- 16 Haziran Olayları Bir Yol Göstericidir – Çetin Uygur

Yeraltı Maden-İş'i anlatırken öykünün asıl kahramanı Çetin Uygur'u anmamak olmaz. Çetin Uygur 1940'ta Zonguldak Devrek'te doğmuştur. Yeraltı Maden İş ise Yeni Çeltek'te 1975'te. Çetin Uygur'un adı Zonguldak kent tarihinde "iz bırakanlar" faslında yer almaktadır. Yeraltı Maden-İş, Yeni Çeltek maden ocaklarında "üretenlerin yönetebileceğine" dair ilk ve tek deneyimi hayata geçirmiştir. Yeraltı Maden-İş, Çetin Uygur'un evladı gibidir. Doğmasında, büyümesinde, serpilip gelişmesinde, örnek alınmasında yadsınamaz emeği vardır. Yeraltı Maden-İş üyesi işçiler, hayalin gerçeğe döndüğü o yılları büyük bir özlemle anmaktadır. Pek çoğunun evlatlarına Çetin ismini vermesi bundandır...

İnönü Alpat'ın bu ifadelerle anlattığı, maden işçilerinin 'Çetin Abisi' Çetin Uygur ile 15-16 Haziran olaylarını ve işçi sınıfı mücadelesinin dününü bugününü konuştuk.

15-16 Haziran Olaylarını tetikleyen etkenler nelerdi?

Öncelikle 15- 16 Haziran'ı tanımlarsam; 15- 16 Haziran Türkiye işçi sınıfı tarihinde tam bir dönüm noktası ve bir boyutuyla da sendikal mücadeleye önemli dersler, yol göstericiler taşıyan bir süreçtir. Çünkü o süreçte siyasi iktidarın ciddi biçimde sınıfa yönelik saldırısı, sadece sendikal platformda değil, onun en genelindeki düşünce odaklarına da yönelikti. Dolayısıyla buna karşı başlatılan bir mücadele sadece ve sadece sendikal hakları yok etme, sendikal örgüt kurucularına belirli kurallar getirildiği söylenen olay ciddi bir dikkatle bakıldığında 1950'ler, 60'lar öncesindeki bir geri noktaya hapsedmenin karşısındaki bir ayağa kalkış, bir direniş, bir mücadele ve bir başarı olarak tanımlanabilir.

Bugün de insanlar, 'sendikalı olduğu için işçi çıkartan' zihniyet egemen olduğu için sendikalı olmaya korkuyor, ya da onların hangi sendikaya üye olacağına başka odak güçler büyük ölçüde belirleyen oluyor, iktidara yakın sendikalar

çalışanlara dayatılıyor... Yani bugün işçi sınıfının etrafında benzer koşulları yok mu? Eğer varsa niçin o tarihteki gibi bir mücadele yükseleniyor?

Çok da net bir benzerlik var denemezse de, bugünkü mücadele açısından 15-16 Haziran ciddi bir yol göstericilik taşıyor. Çünkü o dönemde yapılan saldırganlığa karşı, sadece ve sadece başlangıç adımını DİSK'e üye olan işçilerdi, sonrasındaki destek ise tüm işçilerle sağlandı. Dönemin çalışma bakanı DİSK'i kapatmaya yöneliyordu. Ama görüldü ki işçiler sadece DİSK üyesi olarak ayağa kalkmadı. 200 bini aşkın işçi yürüdü ve yürürken talepleri çok netti. Tıpkı 1980 sonrası Zonguldak'ın ayağa kalkışı gibi, ücret ve sosyal haklar değil demokrasi diyerek yürüyen maden işçileri gibi ciddi bir düşüncenin de kaynağı olan 15-16 Haziran, bugünün de yol göstericisi olma niteliğini taşıyor.

Bir önemli nokta da Türkiye'deki sosyalist düşünce emeğin çıkarlarını temel alan düşüncenin çok farklı çizgilerde ve çok farklı yerlerde olması. Bu dağılım da ortak davranış, ortak tavırdan bizi mahrum ediyor. Özellikle bugün ortak davranışlı sermayeden doğan kriz toplumları ciddi biçimde tahrip ederken, elindeki demokratik hakları da siyasi iktidarlar aracılığıyla almaya kalkarken, solun bu konuda ortak tavırdan uzak kalmasının eksikliği çok büyük. Ortak davranış sağlarsa, yaşam koşulları yüzünden savrulmuş olan işçi sınıfını, ve o sınıfın bilinç düzeyini yükseltir. Bu bilinç de onların siyasi tercihlerini yapmasını getirecek ama maalesef bundan çok uzağız. Yerel yönetim seçimlerinde bile ortak davranamayan bir sol çizgiden bahsediyoruz bugün. Ama o süreç ile bugün arasındaki çok önemli bir ayrıç; o zamanlar bir konfederasyon merkezi olan bir DİSK var ve onun yaptığı eyleme Türk- İş'e üye olan işçiler de katıldı. Sendikasıız işçiler ve bağımsız sendika üyeleri de katıldı. İstanbul-Ankara yolu üzerindeki çoğu işyeri kapılarını kilitleyip işçileri dışarı çıkarmazken, işçiler de 2 gün üretimi durdurdu hem de içeride kilitli oldukları halde. Yani bugünün aksine; o süreçte DİSK'in hem sendikal anlamda hem de düşünsel anlamda bir liderliği vardı.

Yani bugünü 15-16 Haziran sürecini başlatan koşullardan uzak tutan en büyük eksiklik o tarihteki DİSK gibi her anlamda lider bir konfederasyon mudur?

Bugün DİSK devam ediyor ama bugünün değişen koşulları da dünden çok farklı. Devletin elindeki tüm değer ve hizmet üreten kurumlar yerli ve yabancı sermayenin eline devredilmiş durumda. Yani böyle bir işlevi yerine getirmek için en son görevlendirilmiş olan AKP İktidarı, kendi iktidarı açısından da, Sanayi Bölgeleri adı altında kendi arkasında bir sermaye sınıfı yaratıyor. Dolayısıyla artık tek tek iş kollarındaki sendikaların başarılı olabilmesi çok zor. O sendikaların kendi başlarına örgütlenme mücadelelerinin, tek tek hak alma uğraşlarının, işyerlerinden başlayıp düzene kadar ulaşan mücadelenin korunabilmesi ve gelişebilmesi zor. Bugün de sosyal güvence yok, kovulan işçilerin yanı sıra kalanların da büyük bir kısmı kayıt dışı çalıştırılıyor. Sanayi bölgesinde bir işletmeye çalışan işçiler, o işletmeyle bağlantılı başka işverenlerin de saldırısına maruz kalıyor. Bu saydığım koşullar göz önüne alındığında; DİSK, işçilerin tek tek iş kollarında sendikal mücadele vermesi yerine kolektif bir mücadeleyi önüne koymak zorunda. Ortak bir mücadele oluşturulmalı. Sanayi Bölgeleri örgütlenmeleri sağlanmalı, iş kolu ayrımı, sendikalı-sendikasız ayrımı gözetmeksizin, işçi-işsiz ayrımı gözetmeksizin, emekli-çalışan ayrımı gözetmeksizin bölge örgütlenmelerini önüne koymak zorunda. Çünkü, demek ki sermaye sınıfı ve onun iktidarı, tüm işçilerin mücadelesinin ortaklaştığı bir kuvvetle karşı karşıya bırakılmalı. Ayrıca işçinin sadece iş saatini değil 24 saatini örgütlemek zorundayız. Onun çocuklarının okul sorunundan kendi özel sorunlarına kadar tüm sorunlarını gündeme alan 24 saatlik bir örgütlenme ağı gereksinimi var. Elimizdeki olanaklarımızı açık bir şekilde değerlendirdiğimiz de, örneğin “Anayasa’daki bir maddeyle Türkiye’nin imzasını taşıyan uluslararası sözleşmelerdeki bir kanun çelişirse uluslararası sözleşme geçerlidir” deniliyor ama yapılmıyor. Demek ki biz bunu hayata geçirmeye yönelik bir mücadele oluşturmalıyız. “İstiyoruz, verin” diyerek sadece ve sadece meydanları dolduran bir söylemin yerine “Alıyorum, uyguluyorum” diyen bir mücadele çizgisini önümüze koymalıyız.

Peki 15-16 Haziran olaylarında devrimcilerin rolü neydi?

O süreçte devrimcilerin rolü çok açık ve nettir. Bunu güzel bir örnekle anlatayım: Bir arkadaşım vardı, sanırım o zaman Singer fabrikasında çalışıyor bir yandan İstanbul Kartal semtinde bir işçi derneğinde koşturuyordu. 15-16 Haziran olaylarında uzun süre hapisshanede yatmış bu işçi arkadaşımı yıllar sonra görüp, “Ne yaptın, nasıl oldu?” diye sorduğumda, bana “Ben devrim oluyor sanmıştım” dedi. Bu bütün her şeyin ifadesiydi. Yani o, işyerindeki ve yaşamdaki hakları konusundaki öğretilerin sonucunda bir ayağa kalkışın yol göstericiliğiyle hareket etmişti. Ayrıca üniversite gençliği, özellikle 68 kuşağının ve solun zenginliğinin içinde farklı düşünce odaklarının içinde olsa bile böyle bir eylemde DİSK’in kapısına gidip, “Biz ne yapabiliriz?” diye sordu. Düşünebiliyor musunuz? Devrimci Gençlik, “Bizim katkımız nasıl olacaktır?” diye sordu ve o mücadele sırasında sınıfın saflarında yer aldılar.

Zonguldak’ ta ki madenlerin kârlı işletmeler olmasına rağmen özelleştirilmesi ve işçi sayısının azaltılmasının nedeni, işçi sınıfı mücadelesinde maden emekçilerinin ön saflarda yer alması mıydı?

Zonguldak’ta da 15-16 Haziran olaylarının ardından sıkıyönetim ilan edilmişti. Zonguldak maden işçisinin özelliği en tehlikeli ve yıpratıcı işlerden birini yapmasıdır. Onların okumayı bırakın, düşünmeye bile vakti olmuyordu. Çünkü günde 12 saat çalışıyor ve o ağır çalışmayla gidip 10 saat yatmak zorunda. İşte bu işçiler ne zaman sorun ortaklaşırsa o zaman ayağa kalkıyor.

Daha öncesinde Satılmış Tepe ve Mehmet Çavdar’ın öldürülmesiyle başlayan olaylardaki, 1990 eyleminde 80’lerde gasp edilen haklarını geri almak için ayaklanması gibi. O eylemde de “Turgut Özal’ın, İshak Alaton’un kapitalim o zaman ocakları!” sözleri çınlamıştı.

Çünkü evrensel sermaye, Körfez sürecinden dolayı hızla kömüre yönelmiş ve dünyanın en zengin kömür ocaklarını kapatmıştı. İngiltere’de maden işçilerine saldırılan olayların arkasında da, Hollanda’nın, Fransa’nın, Belçika’nın Almanya’nın kömür ocaklarının kapatılmasının arkasındaki de budur. Türkiye’de de bunu İstediler çünkü Ereğli Demir Çelik’i de, Karabük’ü de, İskenderun’u da kömür işletmeciliği açısından oraya

bağlayacaklardı. Nitekim Türkiye'deki siyasi iktidarlar aracılığıyla bu başarıyı elde ettiler. Buna somut bir örnek; Zonguldak Ereğli Demir Çelik 2, 5 yılda milyon ton kömür tüketiyor ve bunun 2.2 milyon tonunu Ukrayna ve Avustralya'dan getiriyor. Karabük Demir Çelik de aynı. Böyle politikalara karşı Zonguldak maden işçisinin ayağa kalkması en doğal hakkıdır ve bunun için sendikal, siyasi yol gösterici niteliği taşıyan bir lidere ihtiyaç vardır.

Peki o süreci en merkezinde yaşamış insanlardan biri ve madencilerin 'Çetin Abisi' olarak bugün ekranlarda adeta pop star yarışmaları gibi izleyenlerin gözü önünde müsabakalar düzenleyerek maden işçisi alındığını gördüğünüzde, kaçak maden ocaklarındaki göçüklerde ölen işçi haberlerini duyduğunuzda ne hissediyorsunuz? Ve maden işçisinin hatta sendikaların bile bu durumu neredeyse kanıksamış olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Benim o kadar içinde bulunduğum maden işçilerinde ben o zaman şunu görmüştüm: İşçilerin devrimcilere, sol düşünceye kesin bir güveni vardı. Bu güvenin de temeli 1968'den beri gelen bir sesleniş olayıydı. Dolayısıyla bugün onlara ulaşabilen bir durum olmadığı gibi, devletin elindeki neredeyse tüm maden ocakları özel şirketlere devredildi. Böyle uygulamaların yanı sıra yoksulluğunda delice arttığı bir noktada işini kaybetme korkusu ağır basarak, sessizliğe itiyor. Onlara güven veren bir solun olmaması ve siyasi yol göstericinin eksikliği onları yeni bir örgütlenmeye kapalı tutuyor.

Biz bugün sendikal örgütlülüklerimizi sanki sınıf örgütü değil de ekonomik örgütlülükmiş gibi var edip, o kavrama hapsediyoruz. Oysa sendika sadece ekonomik mücadele değil, işçinin siyasi yol göstericiliğini de görev bilmeli. Bu yapılsa olumsuzlukları aşmak mümkün olabilir.

15-16 Haziran süreci ve sonrası bir çok sosyalist için "Ordunun devrimci bir rolü olabilir mi?" sorusunun olumsuz ve net bir yanıtı olarak kabul edildi. Deneyimle gelen bu yanıtta siz de katılıyor musunuz? 15-16 Haziran bu sorunun yanıtının miladı mıdır?

Evet. Şöyle kısa bir tanım yapalım: 1946'yla birlikte Türkiye'nin ABD ile geliştirdiği NATO ittifakı gibi ilişkiler dolayısıyla, cumhuriyetin kuruluşundan bu yana

cumhuriyeti koruyucu sıfatı taşıyan TSK, Türkiye'deki ekonomik, siyasi, politik, toplumsal tüm kriz aşamalarında krizin aşılması doğrultusunda görev üstlendirilmiş bir örgüttür. Dolayısıyla o krizin aşılması yönünde darbeleri yapar, iktidara oturur ve ona göre tehlikeli olan odakları –ki bu öncelikli olarak sosyalist örgütlerdir– tasfiye eder. Ondan sonra da kapitalist sisteme düzeni tekrar teslim eder ve o zamanda da bunu yaptı. Ama bugün 1990'la birlikte, 80 darbesinde en son 'görevini' yerine getirdikten sonra devletin elindeki tüm değer üreten kurumlar sermayeye devredildi. Dolayısıyla sermaye sınıfı bu süreçte yeni bir liberal devlet ve onun iktidarını yaratmanın karmaşasının içinde. Yani bu krizi aşmak için tekrar TSK'ye başvurulur. Görevleri bellidir ve onlar devreye girerler.

Yani bu düşünce o süreçte kanıtlanmış oldu?

Evet. Hatta şu an görülen o ki Ergenekon Davası'nda adı altında yürütülen süreç, kriz anlarında orduya görev düşmediği ve hatta espri yapalım:

Genelkurmay Başkanı'nın yerinin protokoldeki yerinin Devlet Su İşleri Müdürü'nün yanı olduğu söylenmeye çalışılıyor. Ergenekon bir dağıtma süreci ama bu dağıtmanın içinde bütün cefayı, acıları çekmiş Türkiye Solu'nun bir kesimi tarafından "ordu cezalandırılıyor" diye tanımlansa da AKP bu arada kendi derin devletini oluşturmaktan geri durmuyor.